

Vliv Jana Amose Komenského na rozvoj sociální pedagogiky

Dagmar Englcová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Dagmar ENGLCOVÁ**
Osobní číslo: **H118057**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Vliv J.A.Komenského na rozvoj sociální pedagogiky**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce. S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na život J.A.Komenského,
 - na výchovné a vzdělávací cíle J.A. Komenského ve spojitosti se sociální pedagogikou.
- Součástí práce bude empirické šetření event.realizovaný kvantitativní výzkum prostřednictvím dotazníků mezi mladšími žáky základních škol, zaměřený na osobnost J.A. Komenského.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Bakošová, Z. Lubelová, G. Potočárová, M. Sociálna pedagogika. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 2005.

Kolláriková, Z. Předškolní a primární pedagogika = Predškólná a elementárna pedagogika. Bratislava: Praha: Portál, 2001.

Komenský, J. A. Didaktika velká. Praha: Nakladatelství Dědictví Komenského, 1930.

Komenský, J. A. Orbis sensualium pictus. Beroun: Machart, 2012.

Komenský, J. A. Informatorium školy mateřské. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992.

Komenský, J. A. Obecná porada o nápravě věcí lidských. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1992.

Kožík, F. Anděl míru. Praha: Albatros, 1984.

Pávková, J. Pedagogika volného času. Praha: Portál, 2002.

Vališová, A. Kazíková, H. a kolektiv. Pedagogika pro učitele. Praha: Grada, 2007.

Vedoucí bakalářské práce: **doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.**
Katedra pedagogiky a psychologie

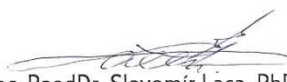
Datum zadání bakalářské práce: **11. listopadu 2013**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2014**

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

DAGMAR ENGLICOVA

Jméno, příjmení studenta

V Brně 14.02.2014

Englicová D.

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Východiska: Předmětem bakalářské práce je vyjádřit souvislost didaktických děl, výroků a idejí Jana Amose Komenského v kontextu se sociální pedagogikou. Upozornit na jeho snahu o systematizaci lidského vědění, stavu světa a celé sociální společnosti. Vyhledat uplatnění reforem Jana Amose v rámci výchovy a vzdělávání do běžné praxe. Poukázat na člověka, který svými pokrokovými myšlenkami týkajícími se problematiky školství a mezilidských vztahů oslovil celé generace.

Cíle: Cílem výzkumu bylo zjistit, zda je rozsah znalostí týkajících se osoby Jana Amose Komenského u žáků 7. a 8. tříd základních škol dostačující, a jestli nejsou informace o něm vyučovány v malé míře. Druhá část výzkumu řeší odpověď na hlavní hypotézu, zda se v odkazech a dílech Jana Amose nachází stěžejní aspekty dokazující jeho vliv na rozvoj sociální pedagogiky.

Metody a výsledky: V první části výzkumu byla použita metoda kvantitativního šetření za pomoci dotazníku obsahujícího uzavřené otázky. Jako zkoumaný vzorek byli osloveni žáci 7. a 8. tříd Základní školy v Kloboukách u Brna. Z daných výsledků znázorněných pomocí tabulek a grafů vyplývá, že znalosti týkající se problematiky Komenského jsou u této kategorie populace na vysoké úrovni a na této konkrétní škole vyučovány v dostatečné míře. Ve druhé části výzkumu, za použití historicko-srovnávací metody a objasnění názorů některých kolenologů, byla zjištěna kladná odpověď na danou hypotézu.

Závěry: Jan Amos Komenský zcela určitě svými geniálními myšlenkami, odkazy, publikacemi a celkovou organizací školství ovlivnil rozvoj sociální pedagogiky. V době, kdy žil, byl tento pojem neznámý, ale dokonale vyjádřil jeho podstatu.

Klíčová slova: sociální pedagogika, socializace, mezilidské vztahy, výchova a vzdělávání, didaktická díla Jana Amose Komenského, organizace školství, pansofická škola.

ABSTRACT

Backgrounds: The bachelor thesis aims at interconnections between Johann Amos Comenius's works, claims and ideas in the context of social pedagogy. It points out his effort to systematize human knowledge, state of the world and the whole society. Besides this the thesis seeks for practical application of his innovations in education. The thesis also aims at the personality of Comenius whose modern view of education and interpersonal relationships addressed many generations.

Aims: The aim of the research was to find out whether pupils of 7th and 8th grades in lower secondary school know Comenius at required level and whether the information about him was presented adequately. The second part of the research was focused on the main hypothesis aimed at those crucial aspects in Comenius's works that would prove his influence on development of social pedagogy.

Methods and findings: The first, quantitative part was based on a questionnaire with closed-ended items. The research sample consisted of 7th and 8th graders of a lower secondary school in Klobouky u Brna. The findings, which are in tables and graphs, showed a high level of the respondents' knowledge of Comenius. Moreover, the topic at the school was taught adequately. To confirm the hypothesis a historical comparative method was used in the second part of the research.

Conclusion: Johann Amos Comenius undoubtedly influenced the development of social pedagogy through his fundamental ideas, publications, works and the organization of schools. Despite the fact that at his time the term social pedagogy was unknown he fully stated its essence.

Key words: social pedagogy, interpersonal relationships, education, didactic works of Johann Amos Comenius, system of schools, pansophic school

Poděkování

Chtěla bych poděkovat panu doc. PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D. za vstřícný přístup a odbornou metodickou pomoc, kterou mi poskytoval při zpracování mé závěrečné práce.

Poděkování také patří řediteli základní školy v Kloboukách u Brna panu Mgr. Zdeňkovi Kachnáčovi za umožnění výzkumu, žákům za vyplnění dotazníků a přítomným učitelům.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině za podporu při studiu a poskytnutí volného času na zpracování bakalářské práce.

Motto

Omnia sponte fluant absit violentia rebus. – Všechno necht' plyne samo, ve věcech ať násilnosti není. (Jan Amos Komenský)

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracovala samostatně, pouze za pomoci uvedené literatury a internetových zdrojů.

Odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

.....
Dagmar Englcová

OBSAH

ÚVOD	11
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 JAN AMOS KOMENSKÝ – ŽIVOTOPIS	13
1.1 MLÁDÍ A ŠKOLNÍ LÉTA	13
1.2 DOSPĚLOST	17
1.3 POBYT V POLSKU	19
1.4 ŠVÉDSKO.....	21
1.5 HORNÍ UHRY	21
1.6 AMSTERDAM	22
2 PEDAGOG JAN AMOS KOMENSKÝ	25
2.1 ZÁKLADY PEDAGOGIKY.....	25
2.2 PEDAGOGICKÁ DÍLA	28
2.3 SPOJITOST SE SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKOU.....	32
3 ORGANIZACE ŠKOLSTVÍ A ŠKOLNÍHO PROSTŘEDÍ	35
3.1 VÝUKA PODLE KOMENSKÉHO	35
3.2 ŠKOLA HROU	36
3.3 PANSOFICKÁ ŠKOLA	37
II PRAKTICKÁ ČÁST	40
4 METODOLOGIE	41
4.1 ZÁKLADNÍ VÝZKUMNÝ PROBLÉM	41
4.2 ANALÝZA ORIGINÁLŮ DĚL KOMENSKÉHO (INFORMATORIUM ŠKOLY MATEŘSKÉ, VELKÁ DIDAKTIKA, BRÁNA JAZYKŮ OTEVŘENÁ APOD.).....	41
4.3 ANALÝZA DĚL KOMENIOLOGŮ	43
4.4 HISTORICKO- SROVNÁVACÍ METODA.....	44
5 KVANTITATIVNÍ VÝZKUM JAKO EMPIRICKÁ SONDA (NA DOKRESLENÍ VÝZNAMU OSOBNOSTI J. A. KOMENSKÉHO)	45
5.1 CÍL VÝZKUMU	45
5.2 POPIS ZKOUMANÉHO VZORKU	45
5.3 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	45
5.4 VOLBA METODY VÝZKUMU	45
5.5 ANALÝZA A INTERPRETACE VÝZKUMU.....	45
5.6 DÍLČÍ ZÁVĚR	50
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	53
SEZNAM TABULEK	56
SEZNAM GRAFŮ	57
SEZNAM PŘÍLOH	58

ÚVOD

Tato bakalářská práce se věnuje jedné z nejvýznamnějších postav v dějinách českého národa, kterou je bezesporu mimořádně nadaný pedagog, myslitel, filosof a spisovatel Jan Amos Komenský (viz PŘÍLOHA P I a PŘÍLOHA P II). Popisuje jeho nelehkou životní dráhu od útlého dětství až do posledních okamžiků života. Poukazuje na člověka, který svojí pílí a horlivostí dokázal, že i chudý chlapec se může stát osobností citovanou v mnoha evropských jazycích. Právem si zasloužil přezdívku „Učitel národů“. Jeho touhy, naděje a na tehdejší dobu pokrokové myšlenky se staly vzorem dalším generacím. Převážná část práce se zabývá Komenského pedagogickým úsilím o vytvoření pravidel, organizace, řádu a celkové reformy školství. Důležitým faktorem je zamyšlení nad jeho výroky, názory a odkazy týkajících se problematiky výchovy a vzdělávání. Poznatky tohoto génia jsou zde srovnávány s uplatněním v dnešní praxi. Za pomoci literární a didaktické tvorby se práce zaměřuje na stěžejní sociální aspekty dokazující Komenského vliv na rozvoj sociální pedagogiky. Přestože tento pojem v době, kdy žil, nebyl znám, dokonale vyjádřil podstatu tohoto oboru. Veškerá jeho snaha o nápravu společnosti se týkala procesu socializace. Orientoval se na formování osobnosti každého jedince, ze kterého za použití správné metody výchovy vyroste samostatně uvažující, ušlechtilá bytost. Soustředil se na prostředí, které má určitý dopad na mezilidské vztahy. Je zde také zmínka o pansofické škole zaměřené na všennápravu společnosti a ucelení světa v jeden dokonalý systém. Svými nadčasovými myšlenkami oslovoval nejen prostý lid, ale především pedagogy, politiky a významné osobnosti celé Evropy.

V empirické části je proveden kvantitativní výzkum pomocí dotazníku. Cílem je zjistit, zda je rozsah znalostí žáků 7. a 8. tříd základních škol o životě, dílech a odkazu Jana Amose Komenského dostatečný, a jestli nejsou informace o něm vyučovány v malé míře. Ve druhé části výzkumu za pomoci historicko-srovnávací metody a objasnění názorů některých kmenologů je vyřešena odpověď na hlavní hypotézu, zda se v dílech a odkazech Jana Amose Komenského nachází prvky sociální pedagogiky mající vliv na rozvoj tohoto oboru. V závěru těchto dvou šetření jsou za pomoci tabulek a grafů vyjádřeny dané výsledky. Cílem bakalářské práce je vystihnout vliv Komenského na celou společnost. Vyjádřit jeho ideje a snahy o zdokonalení světa a především poukázat na člověka, který svým talentem a ochotou pomáhat vždy, všem a všude, oslovuje další a další generace.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 JAN AMOS KOMENSKÝ – ŽIVOTOPIS

Dominantou Václavského náměstí v Praze je budova Národního muzea. Při jeho návštěvě si nelze nepovšimnout sedmdesáti dvou jmen panovníků, badatelů, učenců, lékařů, vědců, spisovatelů a bojovníků za mír a pravdu, která jsou vepsaná do fasády pod okny. Jména mužů, kteří tvořili neopomenutelnou historii naší země. Mezi nimi má své důstojné místo i významná osobnost českého národa 17. století Jan Amos Komenský. Jedinečný pedagog, myslitel, filozof, spisovatel, biskup Jednoty bratrské, diplomat a politik. Člověk, který je právem nazýván „Učitel národů“.

1.1 Mládí a školní léta

Narodil se 28. března 1592 jako páté dítě Martina Segešiho, mlynáře v Nivnici a jeho ženě Anně, rozené Chmelové. Místo jeho narození není dodnes s určitostí známo. O jeho rodišti se vedou neustálé spory a vášnivé debaty. Nemůžeme se tedy divit, že obě obce a město uváděné jako jeho možná rodiště se uchází o čest být u zrodu tohoto velikána.¹

Nejpravděpodobnějším místem narození se zdá být obec Nivnice. Celkem dvaadvacetkrát během svého života Komenský připojil ke svému podpisu přídomek Nivnický, Nivnicensis, nebo Nivanus. Většina komeniologů se k tomuto místu také přiklání, protože se Jan zapsal s tímto přívlastkem při vysokoškolských imatrikulacích v Heidelbergu a Herbornu. Mnozí badatelé však argumentují tím, že na náhrobní desce v Naardenu, kde je Komenský pochován, je uvedeno místo narození Uherský Brod, což by mělo být rozhodující. Jiné prameny se přiklání ke Komni, odkud pocházel Janův otec i matka. Vzácné místo, které dalo rodině původ i jméno.²

V poutavém výkladu průvodkyň Pedagogického muzea v Praze je řečeno, že jednou z možností narození Komenského je někde cestou mezi polem a nivnickým mlýnem. V tehdejší době se to bralo jako potupa a hanba pro dítě i celou rodinu. Snad právě proto Janovi rodiče místo narození raději nikde neuvedli. Těžko říct, zda lze tuto verzi považovat za skutečnost.

¹ NOVÁK, Jan, Václav, 1932. *Jan Amos Komenský, jeho život a spisy*. Praha: Dědictví Komenského.

² KUMPERA, Jan, 1992. *J. A. Komenský, Poutník na rozhraní věků*, Ostrava: Nakladatelství Svoboda.

Této teorii by nasvědčoval názor Jana Kumpery: „*Když vezmeme v úvahu všechny místní pověsti a legendy, vyskytlo se celkem patnáct uchazečů včetně různých místních lesů, skal, luk a osamělých stromů, což je dvakrát tolik rodišť, než bylo přisuzováno Homérovi.*“³

Také František Kožík uvádí ve své knize: „*Když se Anna vracela jednou z polní práce, přišla na ni těžká hodinka, pod košatou lipou dala život synovi, jehož pokřtili jménem Jan.*“⁴ Stěží bude někdy stoprocentně rozhodnuto. Bohužel se z tohoto období nedochovály kroniky ani žádné jiné důvěryhodné dokumenty. Ani sám Komenský nikde přímo nevedl místo svého narození. Jedno je ale jisté, narodil se na Moravě, která mu byla po jeho celý život nejbližší.

V roce 1947 sestavil J. V. Klíma rodokmen J. A. Komenského pro Pedagogické muzeum v Praze. Začíná dědou Komenského z otcovy strany – Janem Fojtem z Komně. Je postupně doplňován. Výtisk z roku 1991 (viz PŘÍLOHA P III). Někteří přímí potomci (viz PŘÍLOHA P IV). Významným hostem, který v roce 2008 navštívil toto muzeum, byl přímý potomek Komenského, významný americký investiční poradce Jan Ferdinand Kallik. Tento nenápadný usměvavý člověk patří k deváté generaci, na jejímž počátku stála Janova dcera Alžběta. Kallikův otec se z bývalého Československa odstěhoval v roce 1947 do Jižní Ameriky kvůli nevoli tehdejšího režimu. Dvě z Ferdinandových dětí kráčí v šlépějích Komenského a jsou učitelé. Celá rodina je hrdá na svého proslulého předka. Sám Kallik (portrét viz PŘÍLOHA P V) vezl domů jako suvenýr dvouseťkoruny s Janovým portrétem (viz PŘÍLOHA P VI).⁵ Pedagogické muzeum v Praze se také pyšní stálou expozicí určenou životu, odkazu a dílům Jana Amose Komenského. Jako hlavní představitel pedagogiky 17. století si tuto poctu právem zaslouží. Jsou zde zobrazeny zásadní principy vyučování, které formuloval, popsány etapy života, které ho ovlivnily, a vypsán výčet jeho nejvýznamnějších didaktických děl.⁶

³ KUMPERA, Jan, 1992. *J. A. Komenský, Poutník na rozhraní věků*, Ostrava: Nakladatelství Svoboda.

⁴ KOŽÍK, František, 1984. *Anděl míru*. Praha: Albatros.

⁵ iDnes.cz: *Potomek Komenského veze z ČR dětem dvouseťkoruny* [online]. [cit. 2013-1-22]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/potomek-komenskeho-veze-z-cr-detem-dvouseťkoruny-fvu-/zahranicni.aspx?c=AO71119_094745_zahranicni_ib.

⁶ PÁNKOVÁ, Markéta, 2009. *Odkaz J.A.Komenského. Tradice a výzvy české vzdělanosti v Evropě*. Praha: Pedagogické muzeum. ISBN 978-80-86935-09-6

V Komni byl v roce 1992 otevřen památník Komenského. Stalo se tak ke 400. výročí jeho narození. Tato stálá expozice týkající se života Jana Amose se nachází v památkově chráněné bývalé sýpce.⁷

Nivnice se pyšní nejen Základní a mateřskou školou pojmenovanou po tomto významném pedagogovi, ale také Vychovatelskou knihovnou skýtající okolo 1800 spisů a svazků děl Komenského založenou jeho nadšeným ctitelem, univerzitním profesorem dr. Josefem Kachníkem. Mezi pamětihodnosti této vesničky patří též přestavený Bartkův mlýn, který je dle místních občanů považován za Janův rodný dům. Nesmíme zapomenout ani na pomník postavený z peněžních příspěvků krajů celé vlasti.⁸

V Uherském Brodu se nalézá Muzeum J. A. Komenského. Před vstupem do expozic této instituce je umístěn pomník tohoto jedinečného muže. Dům Janových rodičů s číslem popisným 201 stojícím na Masarykově náměstí je opatřen pamětní deskou.⁹

Všechna jmenovaná místa působí na návštěvníka tajemně. Vdechnou člověku velký kus své historie. Každá z těchto tří obcí je s životem Komenského nějak spjata. Jak rádi bychom se vrátili do období, kdy žil, a nechali se unášet jeho geniálními myšlenkami. Poznáme někdy celou pravdu o záhadném místě jeho narození či ne? Necháme se překvapit!

Již ve dvanácti letech Komenský osiřel. Jeho výchovy se poté ujala otcova sestra Zuzana Nosálová ze Strážnice. Jan zde navštěvoval bratskou školu. I když byl oslaben ztrátou rodného hnízda, dychtil po vzdělání. Rychle se přizpůsobil okolí a svým spolužákům, nad nimiž brzy vynikal svými vědomosti. Idylu šťastného dětství však opět narušilo neštěstí. V roce 1605 byla Strážnice vypálena vojsky protihabsburského magnáta Štěpána Bočkaje. Mladý Komenský zde ztratil svůj druhý domov. Ocitl se u svých poručníků v Nivnici. Ti chtěli, aby se Jan stal tesařem.¹⁰

Bylo zde zanedbáváno vzdělávání, po kterém Komenský tolik toužil. Spisovatel Jiří Lapáček píše ve svém díle o Janově touze po znalostech: „*Míjí nyní dvanáctý rok, kdy jsem po-*

⁷ Wikipedie – Otevřená encyklopedie: *Památník J. A. Komenského* [online]. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Památník_J._A._Komenského.

⁸ Nivnice: *Bartkův mlýn* [online]. [cit. 2014-3-3]. Dostupné z: <http://www.nivnice.cz/turistické-cíle-a-zajímavosti/>

⁹ Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod: *Historie Uherského Brodu* [online]. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.mjakub.cz/?idm=45>

¹⁰ KRATOCHVÍL, Miloš, Václav, 1979. *Život Jana Amose*. Praha: Československý spisovatel

prvé pocítil touhu a podnět hledat léky na obtíže studijní driny a to pro mé neštěstí, jež mě připravilo o všechna léta mého jinošství. Neboť jako malý chlapec jsem ztratil oba své rodiče a liknavostí poručníků jsem byl zanedbán, že teprve v šestnácti letech se mi podařilo okusit základy latiny“.¹¹

Do školních lavic opět usedl na bratrské škole v Přerově. Tato škola znamenala pro vnímavého studenta otevřenou bránu k vyššímu vzdělání. Pilně se učil a dychtil po informacích o jemu tak vzdáleném světě. Konečně se také mohl věnovat své milované latině. Setkal se zde také poprvé s náboženstvím polských sociniánů, jenž v něm zanechalo zrno pochybnosti o jeho zděděné vlastní víře. Nevšedního talentu vesnického chlapce si všimnul moravský biskup Jednoty bratrské, Jan Lánecký. Upozornil na něj mecenáše a ochránce školy Karla staršího ze Žerotína. Díky němu byl Komenský vyslán v roce 1611 na studium nasavské akademie v Herbornu.¹²

Jak uvádí Miloš Václav Kratochvíl: „*Komenský je naplněn zbožnou úctou – má dojem, že vstupuje do velebného chrámu veškerého poznání. Vše, co tomu předcházelo, byla jen příprava*“.¹³ Zdejší vysokoškolské studium mělo zásadní význam pro utváření jeho myšlenek. Janovým vzorem se stal Johan Heinrich Alsted, kterému pomáhal při vytvoření obecné encyklopedie. Přehledem nejrůznějších věd pod názvem *Divadlo veškerenstva věcí* vzniká Komenského první vědecká práce. V Herbornu také začíná skládat česko – latinský slovník nazvaný *Poklad jazyka českého*. Obsahoval překlad slov, gramatiku, přísloví, spisovná i nespisovná slova. Tímto dílem chtěl zvýšit úroveň vědomostí a vzdělanost českého národa. Bohužel po čtyřiceti letech namáhavé práce slovník těsně před vydáním shořel v polském Lešně. V roce 1613 – 1614 studoval univerzitu v Heidelbergu. Toto studium ukončil teologickou disputací.¹⁴

Jako malý chlapec byl Jan vychováván v duchu idejí Jednoty bratrské, ve které patřil jeho otec k významným členům. Není proto divu, že celý jeho život se odvíjel dle pravidel této víry, která ho neustále ovlivňovala. Ve svém dětství prožil na rozdíl od svých vrstevníků mnoho žalu, utrpení a nečekaných zvrátů. Byl těžce zkoušený rozporuplnou dobou, časem

¹¹LAPÁČEK, Jiří, 1993. *Komenský a Přerov: Jan Amos Komenský o svém pobytu v Přerově*. Přerov: Obecní úřad.

¹²KUMPERA, Jan, 1992. *J. A. Komenský, Poutník na rozhraní věků*, Ostrava: Nakladatelství Svoboda.

¹³KRATOCHVÍL, Miloš, Václav, 1979. *Život Jana Amose*. Praha: Československý spisovatel.

¹⁴KUMPERA, Jan, 1992. *J. A. Komenský, Poutník na rozhraní věků*, Ostrava: Nakladatelství Svoboda.

válek, nenávisti a svým těžkým osudem. Již v tomto raném období byl nucen hodně přemýšlet o svém životě a o tom, co bude následovat. A to, dle mého mínění, formovalo jeho osobnost. Na rozdíl od jiných chlapců v jeho věku musel předčasně dospět. Snahou a pílí něčeho ve svém životě dosáhnout byl nucen zajímat se o dění nejen ve svém okolí, ale i mimo něj. Již jako mladý muž získal velký přehled o stavu světa a celé sociální společnosti tehdejší doby. Věděl, že musí udělat něco pro to, aby úroveň lidí vzkvétala, aby nepodléhali negativním vlivům dění kolem. Zásadní význam pro utváření jeho myšlenek mělo vysokoškolské studium. Zde čerpal vědomosti, ze studnice moudrosti svých předchůdců.

1.2 Dospělost

Po návratu ze studií se v roce 1614 vrátil do Přerova. Již ne jako student, ale působil zde téměř čtyři roky jako rektor školy. Svůj pobyt zaměřil na zlepšení celkově špatného stavu školství. Zkoušel zdárně nové metody výuky. Roku 1616 byl na synodním sboru v Žeravicích jmenován knězem a o dva roky později vyslán do Fulneku jako správce školy a duchovní bratrského sboru. Jeho první manželkou se stala Magdalena Vizovická, která mu porodila dva syny. Všichni tři ovšem podlehli morové epidemii. Roku 1621 město Fulnek zpustošili Španělé. Všechny, podle nich kacířské, knihy byly spáleny. Komenského knihovna byla též zničena, včetně jeho nedopsaných rukopisů. Sám Jan, jakožto kněz bratrstva, podléhal riziku prozrazení a musel se tudíž téměř celých sedm let skrývat na různých místech Moravy a východních Čech. Zlomený zármutkem, sklíčený pohromami, jež stíhali celý národ i církve, přemýšlel nad osudem všech lidí. Nechápal, proč Bůh sesílá tolik zla. Proč trestá obyčejný lid. Ve fenomenálním spisu *Listové do nebe* sám sebe určuje mluvčím chudých a nevinných. Obrací se právě na Krista, aby rozsoudil spory mezi bohatými a utiskovanými. V této době vznikl také spis věnovaný manželce Magdaléně *Přemýšlování o dokonalosti křesťanské*. V roce 1623 napsal brilantní, alegorické dílo *Labyrint světa a ráj srdce*.¹⁵

Přestože dílo vzniklo jako reakce na špatné poměry a sociální nejistoty 17. století, některé úryvky by mohly promlouvat i k dnešním politikům a celé naší společnosti. Komenský jakoby viděl do budoucnosti. Duch jeho myšlenek na nás působí dodnes. Měli bychom se zamyslet nad jeho odkazy a všichni se snažit o vytvoření lepšího života pro další generace.

¹⁵ KOŽÍK, František, 1984. *Anděl míru*. Praha: Albatros.

Dovolím si tvrdit, že již zde je spojitost se sociální pedagogikou. Jan se snažil o nápravu člověka a vytvoření společnosti, jejíž příkladné chování bude zárukou míru pro celý svět. Komenský píše: „*Co na vás spravedlivě žádáme, vladaři našeho světa, jest, abyste po utišení vzájemných válek a po odstranění závor překážejících nápravě začali doopravdy s vlastní nápravou svého stavu, abyste vlastním příkladem ukázali teologům, zejména v povýšeném postavení, že cíl vaší obojí povýšenosti není jiný, než blaho lidu, a že nejste nic jiného než lepší, a tedy vybrané, výše povznesené a korunované části lidu. Že jste hlavy, na které přenesl lid moc a právo vládnout, ale proto ještě nepozbyl zdravého smyslu*“.¹⁶

Po překonání osobní krize se v roce 1624 oženil s Dorotou Cyrilovou. Z manželství trvajícím 24 let vzešli čtyři děti. Syn Daniel a dcery Zuzana, Alžběta a Dorota Kristina. Stává se důležitým členem Jednoty bratrské, která těžce odolávala protireformačnímu tlaku. Komenský vykonal několik důležitých zahraničních cest, při kterých získal potřebné kontakty a připravil emigraci členů Jednoty. Janovo zlé tušení se stalo skutečností. Císař Ferdinand II. Vydal roku 1627 edikt s názvem *Obnovené zřízení zemské*. Za jediné uznané náboženství bylo prohlášeno římskokatolické. Půlroční lhůtu na vystěhování ze země dostali ti, kteří se nechtěli podřít. ¹⁷ S těžkým srdcem a plni žalu opouštěli bratři svoji zemi. Jak líčí Alois Jirásek ve Starých pověstech českých: „*Na tu schůzi vyhlédli si palouk za Morašicemi mezi lesy. Pro jistotu sešli se v noci, tu mezi mlčícími, černými hvozdy, pod hvězdnatou klenbou věčných nebes, tu naposled na vlastenecké půdě podobojí přijímali, naposled se k Bohu pomodlili, zbožně zazpívali. A pak se loučili, vespolek, s domovem. Nejednen vyhrábl si na památku hrst hlíny z rodné půdy, nejednen políbil zemi, kterou slzami z kropili. A z těch slzí pak vypučely růže, aby vydaly svědectví o věrnosti a lásce k víře a vlasti. Z té noci také, když pobožnost ukončena, zakopali prý zlatý kalich, z něhož přijímali, a kalich ten podnes leží hluboko v zemi na paloučku*“.¹⁸ Alois Jirásek se osobně zúčastnil odhalení symbolického památníku, který má tvar čtyřhranného sloupu, na němž je umístěn kalich s půlmetrovou zlatou zeměkoulí. Po stranách jsou vyobrazeny výjevy ze života členů Jednoty bratrské. Je obehnán mřížemi. Nachází se poblíž Litomyšle.¹⁹ Posledním místem, kde se loučil Komenský a jeho rodina s milovanou vlastí, než museli

¹⁶ BINAR, Vladimír, 1982. *Poutníkův labyrint světa*. Praha: Albatros.

¹⁷ KRATOCHVÍL, Miloš, Václav, 1979. *Život Jana Amose*. Praha: Československý spisovatel.

¹⁸ JIRÁSEK, Alois, 1977. *Staré pověsti české*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

¹⁹ Wikipedie – Otevřená encyklopedie: *Růžový palouček* [online]. [cit. 2014-2-18]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Růžový_palouček.

prchnout do exilu, je památné místo nacházející se u Žacléře. Shodou okolností je také nazvané „Růžový palouček“. Na Janovu počest se zde nachází jeho reliéf a památná deska s datem 4. února 1628, kdy překročil hranice a navždy opustil rodnou hroudu.²⁰ Jan plný zoufalství odešel do vyhnanství v naději, že se někdy vrátí. Bezpráví, beznadějí, zlo a pronásledování ho vytlačily ze země, v níž se narodil a žil, ze země, jež mu byla vším. Nebyl mu lhostejný osud národa. Cítil se být vlastencem tělem i duší.

1.3 Pobyť v Polsku

Středisko českých exulantů Lešno se stalo Komenského novým domovem. Začal zde učit na bratrském gymnáziu. Později se zde působil jako rektor. Jeho úsilí o položení základů české vědy neustávalo. Celkem ve třech etapách zde strávil 19 let. Během této doby ho osud zavál i do Londýna, Elblagu a Šarišského potoka. Pobyť v Polsku hraje značnou úlohu v Janově životě. Bylo to období jeho velkého literárního rozmachu. Vytvořil zde svá stěžejní pedagogická díla, kterými předešel dobu. Základní myšlenky z nich se využívají ve školství dodnes. Geniální nápady uvedené v knihách předčili všechny dosavadní formy výchovy a výuky. Napsal zde vynikající pedagogický spis *Informatorium školy mateřské*, ve kterém kladl velký důraz na neopomenutelnou a důležitou roli předškolní výchově.²¹ Tímto dílem si získal respekt vzdělavců, jako je například René Descartes či Gottfried Wilhelm Leibniz. Sám Komenský kladl této knize velký význam. Jeho hlavním záměrem bylo ukázat cestu ke vzdělání, rozvoji a formování lidské osobnosti. Poukázat na nedostatky ve výchově, napravit je a tím vybudovat vzdělanou lidskou společnost. Řídil se touto svojí myšlenkou: „*Celá naděje na nápravu věcí závisí na první výchově*“.²² Malou encyklopedií *Brána jazyků otevřená* chtěl změnit dosavadní neefektivní výuku latiny. To se mu zdařilo. Kniha měla nevídaný úspěch a otevřela Komenskému bránu do světa k ostatním vzdělaným lidem zabývajícími se podobnými myšlenkami v oboru školství. Následovala ilustrovaná učebnice latiny *Svět v obrazech*, která se stala svým rozsahem a významem, vzorem pro všechny učebnice jazyků. Jeho plodné období bylo dovršeno nejproslulejším, velkolepým dílem přeloženým do téměř všech evropských jazyků s názvem *Didactica*

²⁰ Ivo Turista: *Růžový palouček* [online]. [cit. 2014-2-18]. Dostupné z: http://www.ivo-turista.webzdarma.cz/ruzovy_paloucek.htm.

²¹ VOLHEJNOVÁ, Veronika, 2000. *Čeští spisovatelé*. Havlíčkův Brod: FRAGMENT. ISBN 80-7200-426-3.

²² KOMENSKÝ, Jan, Amos, 2007. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Akademia. ISBN 978-80-200-1451-1.

magna. Snažil se zde vymyslet, jak nejlépe zdokonalit školské metody výuky a vytvořit ucelenou soustavu vzdělání. Samotného Komenského překvapil velký zájem o tuto publikaci. Při výčtu děl z pobytu v Lešně nesmíme opomenout spisek *Navržení krátké o obnově škol v Království českém*. Obsahoval famózní nápady a plány na organizaci školství. Jeho naděje, že se jednou vrátí do Čech, neustávala a odrážela se ve většině jeho děl, která psal zpočátku česky. Naučná sbírka *Moudrost starých Čechů za zrcadlo vystavená potomkům*, obsahovala více než dva tisíce přísloví. Svě politické názory na situaci ve své vlasti vyjádřil ve spisu *Polnice léta milostivého pro národ český*.²³ V roce 1932 se stal biskupem Jednoty bratrské. Této bohulibé činnosti se plně věnoval. Za pomoci svých spolubratřích založil tiskárnu, díky níž se jeho vzácné myšlenky rozšířily i mezi obyčejný lid. S dějinami této církve seznámil čtenáře historickým spisem *Historia o těžkých protivenstvích církve české*. Na uzavření vestfálského míru roku 1648, který definitivně přiřkl Čechy Habsburkům, reagoval Komenský dílem *Kšaft umírající matky Jednoty bratrské*. Toto období znamenalo konec nadějí na návrat. Mezi stoupence a obdivovatele Komenského reformy patřil Samuel Hertlib z Anglie. Jan přijal jeho pozvání a odjel uskutečnit reformu školství do Londýna. Získal tu nové příznivce a vlivné přátele. Realizaci jeho nápadů však bohužel zabránila občanská válka. Komenský zde sepsal dílo *Cesta světla*. Snažil se mimo jiné přesvědčit čtenáře o nutnosti zavedení stejné řeči pro všechny národy a tím sjednocení celého světa v jedno společenství.²⁴ Roku 1648 Jana postihlo soukromé neštěstí v podobě smrti jeho druhé manželky. 1649 se oženil potřetí, tentokrát s o třicet let mladší Janou Gajusovou. Roku 1655 obsadili Lešno Švédové. Komenský se společně se členy Jednoty bratrské stává jejich přívržencem a píše *Pansofii*, neboli chvalořeč na Karla Gustava, švédského krále. Domnívali se, že jim pomůže v boji proti Habsburkům. Čeští exulanti jsou tímto považováni polskými katolíky za zrádce. O rok později bylo Lešno, hlavní útočiště nekatolíků, dobyt Poláky. Kumpera a Hejnic vysvětlují důvod nenávisti k tomuto městu takto: „Zničení Lešna 29. - 30. dubna 1656, města, které svojí vyspělou kulturou a hospodářstvím přispívalo k rozvoji západního Velkopolska, nebylo diktováno vojensko-strategickými ohledy, ale bylo spíše aktem zaslepené a nekritické pomsty uprostřed krvavé a bezohledné války, dílem náboženské nesnášenlivosti a fanatismu. Lešno jako hlavní centrum „jinově-

²³ ŠTASTNÝ, Radko, 1974. *Čeští spisovatelé deseti století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

²⁴ VOLHEJNOVÁ, Veronika, 2000. *Čeští spisovatelé*. Havlíčkův Brod: FRAGMENT. ISBN 80-7200-426-3.

rectví“ v Polsku bylo považováno tehdejší katolickou publicistikou za „hnízdlo hereze“.²⁵ Po požáru, který prakticky zničil celé město, včetně Komenského knihovny a rukopisů utíká Jan se svojí rodinou před trestem a hněvem katolíků z Polska. Přichází tak o svůj druhý domov.²⁶ Výstižně popsal Janův odchod Miloš Václav Kratochvíl: „*Týž večer se Komenský zastavil tři míle od Lešna v řídkém háječku, který kryje malý houfek rodiny, jež se zhlukla kolem muže. Ještě naposled se ohlédnou. Tam v dálce hoří Lešno. Je to celistvé hnízdlo plamenů, z něhož co chvíli vystřelují hvězdice jisker, jak je na pozadí nočního nebe vypalují ojedinělé zdroje zvláště vyschlých hořlavin z krovů stodol, kolen a vojenských skladišť. Lešno hoří a shoří.*“²⁷ Je úctyhodné až zarážející, jak lidé v této době dokázali bojovat za svou pravdu. Neustoupili ani o krok a zůstali věrni idejím, ve které věřili, i za cenu ztráty svých tolik milovaných domovů. Zvolili si cestu utrpení v naději na lepší zítřky. V dnešní době jim můžeme jejich vlastenectví, opravdu závidět. Vždyť každá jejich sebemenší snaha dokázat, že i jejich víra má nárok být uctívána, skončila trpkým zklamáním. Doufali, věřili v obrat společnosti, ale nedočkali se.

1.4 Švédsko

Během pobytu v Polsku roku 1642 byl pozván do Švédska. Měl za úkol zorganizovat tamní reformu školství. K tomuto účelu napsal učebnice, jež byly schváleny švédskou univerzitní komisí. Spis *Nejnovější metoda jazyků* obsahoval metodu výuky cizích jazyků. Dramatiku jazyka a slovník vytvořil v knihách *Přebrání věcí a slov* a *Brána věcí a slov*. Vznikla zde také část *Obecné porady o nápravě věcí lidských*.

1.5 Horní Uhry

Nelze opomenout ani pozvání uherského knížete Rákocziho do Sárospataku roku 1651. Měl zde organizovat sedmiletou pansofickou školu a postupně zreformovat školství. Spis vzniklý za tímto účelem *Škola vševědná* téměř vůbec nezaujal žáky ani rodiče. Podařili se mu otevřít jen tři třídy, které nazval Vestibulum, Janua a Atrium. Své názory a nové metody výuky si tedy mohl ověřit v praxi, v prostorách školního prostředí. U tamní kněžny Lo-

²⁵ KUMPERA, Jan, HEJNIC, Josef, 1988. *Poslední pokus českého exilu kolem Komenského o zvrát v zemích České koruny*, Brno: Muzeum vlastivědná společnost v Brně a Muzeum Jana Amose Komenského.

²⁶ Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod: *Život J. A. Komenského* [online]. [cit. 2013-6-13]. Dostupné z: <http://www.mjakub.cz/index.php?idm=37>.

²⁷ KRATOCHVÍL, Miloš, Václav, 1979. *Život Jana Amose*. Praha: Československý spisovatel.

rántffyové, která se snažila povznést zemi získáním vzdělané mládeže, vydobyl Komenský stipendium pro chudé nadané studenty. Tímto gestem se snažil naznačit, že vzdělání by mělo být dostupné všem bez rozdílu pohlaví, věku a stavu. V této době vznikla také příručka *Pravidla mravů* a skvělá učebnice *Škola hrou*, jejíž principy se používají na některých školách i v současnosti. Samotným Uhrám věnoval svůj politický spis *Šťěstí národa*, kde řešil otázku pěti národností žijících na tomto území. Tvrdil, že všichni lidé jsou si rovni a mají tedy oprávněný nárok na stejné podmínky pro život, ať už jsou kdekoliv. Jak Komenský tvrdil: „Všichni na jednom jevišti velikého světa stojíme, a cokoli se tu koná, všech se týče“. ²⁸ Tento skvělý reformátor a tvůrce geniálních myšlenek promlouvá do našich srdcí vnučením svých mírumilovných vyznání dodnes. Svým postojem k životu a společnosti nás motivoval k lepšímu chování jeden ke druhému. Snažil se nastínit zlo, které mělo být poučením pro další generace. Sám ochotně pomáhal potřebným, ať již příkladnými činy, radou či útěchou. Měli bychom si vzít příklad z člověka tak vznešeného a oddaného, nést břímě utrpení v boji za svou čest. Je třeba sundat masku naší zaslepenosti, v honbě za bohatstvím, které z nás dělá neohleduplné panáčky myslící jenom na sebe a neschopné přijmout jakoukoliv kritiku zvenčí. Komenský vkládal naděje právě do nás, potomků jeho národa, a svými famózními představami o vzdělané společnosti chtěl přispět k lepším zítřkům celého světa. Je na každém z nás, jak jeho poselství přijmeme.

1.6 Amsterdam

Po odchodu z Lešna hledal Komenský další útočiště. O této pro něj beznadějně situaci napsal: „*Můj celý život byl putováním a neměl jsem vlasti. Ustavičně jsem měnil místo pobytu, nikdy a nikde jsem neměl stálého domova. Avšak nyní již vidím svou nebeskou vlast.*“ ²⁹ Nový domov našel v Amsterdamu, kam ho pozval Vavřinec de Geer. Janův příchod do posledního exilu jeho života vyjádřili Kožík a Pešková těmito slovy: „*Komenský navštívil Amsterodam už třikrát, vždy nakrátko, a měl rád město, kde, jak řekl Erasmus Rotterdamský, sídlí lidé jako havrani na vrcholech stromů, totiž v domech zbudovaných nad vodou na dřevěných kolech. S pocitem úlevy vdechoval Jan Amos vůni grachtů a těšil se životem velkoměsta, které mu nabízelo bezpečí. A když se octl mezi stěnami domu U dia*

²⁸ PEŠKOVÁ, Jaroslava, KOŽÍK, František, 1991. *Všichni na jednom jevišti světa*. Praha: Nakladatelství Svoboda. ISBN 80-205-0091-X.

²⁹ ČAPEK, Emil, 1957. *Jan Amos Komenský, stručný životopis*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

*mantové růže na Prinsengrachtu, který mu Vavřinec de Geer vykázal jako bydliště, připadal si jako trosečník na pevné zemi“.*³⁰ Později si našel tichý klidný byt ve čtvrti Jordaan, kde se usadil natrvalo. V tomto literárně plodném období vydával svá unikátní pedagogická díla za podpory tamních politiků. Čtyřsvazkový spis *Opera didactica omnia* obsahoval všechny jeho didaktické práce. Obšrné dílo *Všeobecná porada o nápravě věcí lidských* se stalo vrcholem jeho snažení o nápravu celé společnosti a v této souvislosti i světa. Bylo rozděleno na dvě dokončené části *Všeobecné probuzení* (Panegersia) a *Všeobecné osvětlení* (Panaugia). Na zbylých spisech, *Vševěda* (Pansofia), *Vševýchova* (Pamperia), *Všemluva* (Panglottia), *Všenáprava* (Panorthosia), *Všeobecná výzva* (Pannenthesia) pilně pracoval do konce svého strastiplného života. Těsně před smrtí mu musel jeho syn Daniel slíbit, že se postará o vydání všech děl. Jan Amos Komenský obklopen svými nejbližšími, vydechl naposledy 15. listopadu 1670. Pohřben byl ve valonském kostele v Naardenu.³¹ Smrt ho vysvobodila ze spárů těžkých nemocí, jež ho na sklonku života pronásledovaly. Jako lidská bytost zemřel. Duch jeho obdivuhodných myšlenek a geniálních odkazů však přežívá dodnes. Janovo úsilí o sociální nápravu a organizované harmonické vzdělávání je nesmrtelné. My všichni smíme čerpat vědomosti z jeho pramenů poznání a tiše mu závidět smysluplnou dokonalost a vznešenou lidskou přirozenost. Komenského studnice moudrosti oslovila několik generací lidstva. Zkušené pedagogové se i dnes řídí strukturou vzdělání a výchovy, kterou vytvořil. Právem patří mezi nenahraditelné velikány historie naší vlasti. Známý český režisér Otakar Vávra si právě Komenského život vybral v roce 1983 k natočení filmu s názvem *Putování Jana Amose*. Je zde velice zajímavým a poutavým způsobem zpracována životní etapa tohoto génia a skrytě vyjádřena hrdost národa vůči němu.

Jeho pokrokové myšlenky oslnily i několik významných osobností: Gofffried Wilhelm Leibniz napsal: „*Naděje, Komenský, čas, keď zástupy šľachetných budú ctíť i Tvojich nádejí sen*“.

³⁰ PEŠKOVÁ, Jaroslava, KOŽÍK, František, 1991. *Všichni na jednom jevišti světa*. Praha: Nakladatelství Svoboda. ISBN 80-205-0091-X.

³¹ JŮZL, Miloslav, 2010. *Základy pedagogiky*. Brno: Bonny Press. ISBN 978-80-87182-02-4.

Komenského obdivovatel František Palacký připomněl lidem tohoto vzácného pedagoga těmito slovy: „*Ján Amos Komenský náleží mezi nejpamátnejší muže všech věků a národův, i posavad mezi dobrodinci člověčenstva vděčně připomínán bývá*“.

Náš bývalý prezident Tomáš Garrigue Masaryk připomíná důležitost Janova odkazu: „*Jsmo sice národ Komenského, pečovali a usilovali jsme se o své školství, ale to dělají i národové, kteří Komenského neměli, my o školství a o jeho zvelebení, my o filosofii, o vědu a umění starat bychom se měli mnohem více a jinak, než národové ostatní. Školství a jeho zdar musilo by být naší přední a hlavní péčí národní i politickou – to je odkaz Komenského*“.³²

Francouzský historik Michelet svým dokonalým výrokem vyjádřil podstatu Komenského: „*Ztratil vlast a získal celý svět*“.

Zdeněk Nejedlý o něm řekl: „*Škola, zřízená podle jeho zásad a idejí, i dnes zůstává ideálem. Svítí i dnes na cestu. Svítí celému světu. Svítí i přicházejícím ztřrkům*“.

Zajímavé přirovnání J.N. Medynského zní: „*Úloha Komenského ve vývoji pedagogiky je stejná jako Baconova a Deskartova ve vývoji filozofije a Koperníkova ve vývoji astronomie*“.³³

³² ČUMA, Andrej, 1992. *Ján Amos Komenský povedal*. Přerov: Metodické centrum. ISBN 80-85410-27-3.

³³ KOŽÍK, František, 1984. *Anděl míru*. Praha: Albatros.

2 PEDAGOG JAN AMOS KOMENSKÝ

2.1 Základy pedagogiky

Komenský již jako malý hoch toužil po dokonalém vzdělání, jehož se mu vždy nedostávalo díky nevstřícnému osudu. Pravděpodobně proto oceňoval velký význam kvalitní výchovy a kladl důraz na nenásilné získávání informací. Jeho názory byly na svoji dobu nadčasové. Nicméně se rychle šířily a stávaly se vzorem pro ostatní. Navzdory veškerým překážkám, které musel během svého života překonat, zůstával pokorným, vstřícným člověkem. Mimořádnou pozornost věnoval školské organizaci. Jeho snaha o vybudování nových škol, nejen ve městech, se postupem času stávala skutečností. Právě on byl průkopníkem převratné myšlenky, aby vzdělání bylo umožněno všem dětem bez rozdílu věku, pohlaví a sociální vrstvy ve společném prostředí školní třídy. Tvrdil, že žádné dítě nesmí být vyloučené z výchovy, protože za všechno, čím člověk je, vděčí právě vzdělání. Pociťoval nutnost vytvořit reformu školství ve prospěch lidstva. Snažil se propojit každodenní všední život s pedagogikou. Motivovat různými způsoby nejen děti, ale i dospělé, aby dychtily po tolik potřebném vzdělání. Vždyť přece člověk je nejušlechtlejší bytost na zemi, tvořící nové generace, které rozhodují o budoucnosti národů, potažmo i celého světa. Chtěl znalostmi smelit společnost a vytvořit věčný mír. Ve svých vzácných dílech pracoval s historií, snažil se tvořit přítomnost a předvídat budoucnost. Při psaní svých učebnic čerpal ze své učitelské praxe. Základy pedagogice dal vytvořením uceleného systému organizace školství, který byl postupně aplikován téměř po celé Evropě. Je až zarážející, že se 400 let staré metody výuky, ztotožňují s dnešní výchovou.³⁴ Základy celoživotního vzdělávání viděl v předškolní výchově. Jak napsal: „*Tak ako kvetiny potrebujú slnko a dážď, tak aj deti ,tieto nebeské kvetiny zverené rodičom, potrebujú lásku. Nič na svete ich nemože pripraviť o právo byť pre svojich rodičov najdrahšími pokladmi. Ide však o to, aby to bola láska kritická, ktorá neodpúšťa chyby, ale jemne ich pomáha odstraňovať. Tým, že deti začnú navštevovať školu, úloha rodičov sa však nekončí. Sú, respektive majú byť svojim deťom sprievodcami po celý život, najprv jako spolupracovníci učiteľov, ďalej v období, keď dieťa si volí povolanie, a neskoršie múdrymi radami*“.³⁵ V dětech viděl bu-

³⁴ POPELOVÁ, Jiřina, 1958. *Cesta k všenápravě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

³⁵ ČAPKOVÁ, Dagmar, 1992. *Učitel' učitel'ov*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo. ISBN 80-08-01201-3.

doucnost. Proto se v nich pokusil rozvinout všechny jejich schopnosti, nadání a talent. Oceňoval sebemenší náznak spolupráce a podchytil jakoukoliv snahu o získání vědomostí. Patřil k pedagogům, kteří tvrdili, že pro lepší pochopení je třeba látku vysvětlovat názorně, což také úspěšně využíval ve výuce. Sestavil soustavný vzdělávací režim, který obsahoval zásadu systematickosti znamenající, že jednotlivé učivo by mělo na sebe navazovat. Probranou látku je třeba neustále opakovat. Získané poznatky by žáci měli ověřovat v praxi a tím získávat vlastní zkušenosti. Zásada přiměřenosti vycházela z individuálních potřeb a schopností jednotlivců. Byly to průlomové metody odbourávající zastaralé a konzervativní styly vyučování. Podstata uspořádání školního roku, kterou sestavil, se z velké části dochovala dodnes. Požadoval, aby školní rok začínal všem stejně. Učební látka v každém ročníku by měla být rozvržena na měsíce, dny, týdny a hodiny. Vyučování rozdělil na tři etapy. 1) Předložení a vysvětlení učiva. 2) Opakování a procvičování látky. 3) Zkoušení. Jako první uspořádal strukturu přestávek a prázdnin, protože tvrdil, odpočinek a dostatek spánku je součástí vstřebávání vědomostí. Vysvětloval také důležitost péče o hygienu těla. Velký důraz kladl na kázeň a disciplínu. Tělesné tresty připouštěl pouze v naléhavých, jiným způsobem nezvládnutelných případech. Ve svých pedagogických výzkumech došel k závěru, že žák musí některé věci znát, některé dělat a především o nich umět hovořit. Z tohoto důvodu je třeba rozvíjet jazyk, mysl a ruku. Obsah vzdělání pro každou věkovou kategorii rozpracoval v praktických učebnicích, slovnících a encyklopediích. Snažil se nastínit povinnosti nejen žáků, ale i kantorů. Všestranný a harmonický rozvoj dítěte byl pro něj vždy na prvním místě. Komenský prosazoval přirozenou výchovu odvíjející se z poznávání a napodobování nejen přírody, ale i chování osob, se kterými je neustále ve styku.³⁶

Výchovu rozdělil do čtyř vývojových etap, které srovnává s ročními obdobími. Mateřská škola představuje nádherné příjemné jaro ozdobené výhonky a květinami různých vůní. K létu plnému klasů a dozrávajících plodů přirovnává školu obecnou. Gymnázium je jako podzim sbírající plody vinic, zahrad, polí a ukládající je do naší mysli. Akademii spojuje s obrazem zimy, která používá sebrané plody k různým potřebám, aby bylo z čeho čerpat v průběhu dalšího života.³⁷

³⁶ JŮZL, Miloslav, 2010. *Základy pedagogiky*. Brno: Bonny Press. ISBN 978-80-87182-02-4.

³⁷ KOMENSKÝ, Jan, Amos, 1930. *Didaktika velká*. Praha: Dědictví Komenského.

Tyto čtyři stupně výchovy a vzdělání jsou:

- 0 – 6 let: Rodina – prvotní poskytovatel výchovy dítěte. Formuje jeho osobnost, rozvíjí zodpovědnost, úctu a ohleduplnost, uspokojuje základní lidské potřeby, poskytuje pohlavní sebepojetí a vytváří mezilidské vztahy. Dítě se zde učí hrát role, které jsou od něj očekávány. Právě proto je rodina a prostředí, ve kterém jedinec žije a vyrůstá základem kvalitní výchovy. Toho si byl Komenský vědom, a právě proto kladl funkcím rodiny nenahraditelnou důležitost.
- 6 – 12 let: Obecná škola – dalším krokem ke vzdělání jedince má být výuka učitelem. Měla by probíhat v rodném jazyce. Procvičování psaní, čtení, matematiky, zpěvu a ručních prací jsou podle něj nejdůležitější aktivity vzdělávání v tomto období života. Kantor zde zastává funkci nejen vzdělávací a výchovnou, ale je i prostředníkem a tvůrcem vztahů nejen mezi vrstevníky a okolím, ale především vytváří důvěru učitele a žáka navzájem. Dnešní základní školy jsou rozšířeny o mnoho dalších předmětů. Také je prodloužen věk povinné školní docházky do 15 let. Nicméně základem pro tvorbu osnovy postupu výuky byl právě původní návrh Komenského. Je až zarážející, že je i po tolika staletích stále aktuální.
- 12 – 18 let: Latinská škola – umístěná jako nenahraditelná část života dospívající mládeže. Základem výuky zde měla být rétorika, dialektika, gramatika, aritmetika, geometrie, astronomie, múzika, přírodní vědy, zeměpis, dějepis, latina, řečtina, popřípadě další jazyk. Stala se obdobou dnešních středních škol. Také tady můžeme sledovat výraznou podobnost Janovy organizace školství s dnešním vzděláváním na tomto stupni školy. K zásadním změnám došlo pouze v jazycích.
- 18 – 24 let: Akademie – vysoká škola se měla stát vrcholem školního vzdělání. Studium bohosloví, medicíny, práv a filosofie bylo bráno jako nejpotřebnější atributy pro celkový rozvoj společnosti. V současnosti jsou obory rozšířeny o mnoho dalších. Svým vývojem to vyžaduje dnešní společnost. Komenského rozdělení nejprestižnějších disciplín studia na vysokých školách však platí dodnes.

Komenský tvrdil, že vzdělání nikdy nekončí. Je neustálé a děje se po celý život.³⁸

K tomuto tvrzení se přiklání i většina dnešních psychologů. Vždyť člověk postupem zrání a svými zkušenostmi získává vědomosti nejen o přírodě, společnosti, světě, ale i o vesmíru. Jsme právem hrdi, že již v 17. století žil člověk, který dokázal svými pokrokovými myšlenkami předvídat potřeby budoucnosti a patřil právě k nám, lidem hrdým na svůj národ. Svůj postoj k nutnosti vzdělání každého člověka vyjádřil touto myšlenkou: „*Všetci ľudia, ktorí sa narodili, narodili sa s tým hlavným cieľom, aby boli ľuďmi, to jest tvorom rozumným, pánov tvorov, pravým obrazom svojho stvoriteľ'a. Preto všetkých treba viesť k tomu, aby naplnění vědomostmi, cnostami a pobožnosťou mohli užitečně přežít přítomný život a dvostojne sa pripraviť pre budúci*“.³⁹

K uctění památky Komenského připadá Den učitelů v České republice na 28. března jako oslava jeho narození. Na rozdíl od jiných zemí, které tento den slaví 5. října. Ministerstvo školství také uděluje v tuto dobu Plakety Jana Amose Komenského. Dětská tisková agentura pod záštitou patrona prof. RNDr. Václava Nečase DrSc. pořádá v tomto roce již 21. ročník ankety „Zlatý Ámos“. Jedná se o výběr nejoblíbenějšího učitele Česka. Vyhlášení probíhá každoročně také 28.3. Do soutěže přihlašují kantora sami žáci, kteří ho v regionálním kole obhajují. V semifinále prezentují pedagogové sami sebe, ve finále plní dané úkoly nominovaní učitelé spolu se svými studenty. Vítěz bývá slavnostně korunován na kantorském bále. Anketa má kategorii Dětský Ámos, Ámos sympat'ák, Média Ámos a od roku 2010 i Eko Ámos.⁴⁰

2.2 Pedagogická díla

Větší část Komenského podivuhodných děl se týkala pedagogiky a organizace školství. Snažil se vytvořit dokonalý plně funkční a ucelený systém výuky. Na jeho dobu pokrokovým uspořádáním vzdělání zaujal většinu evropských států a řadu významných osobností. Patřil mezi zakladatele moderní pedagogiky. K jeho stěžejním dílům patří bezesporu *Velká didaktika*. Napsal ji česky. Později musela být přeložena do latiny, aby se v ní mohly orien-

³⁸ Wikipedie – Otevřená encyklopedie: *Jan Amos Komenský* [online]. [cit. 2014-1-22]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Amos_Komenský.

³⁹ ČUMA, Andrej, 1992. *Ján Amos Komenský povedal. Přerov*: Metodické centrum. ISBN 80-85410-27-3.

⁴⁰ Wikipedie – Otevřená encyklopedie: *Zlatý Ámos* [online]. [cit. 2014-1-3]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Zlatý_Ámos.

tovat i ostatní národy. Hlavním motivem jeho pedagogického snažení bylo uspokojit člověka dychtícího po vzdělání. Kniha obsahuje třicet tři kapitol týkajících se formulace požadavků k vyučování nejen na žáka, ale i kantora. Vyzdvihl zde žáka jako nejdokonalejšího tvora, kterému náleží svým bytím, smysly, rozumem a životem ovládat nejen sebe, ale i zvířata a okolí. Díky zraku, sluchu, chuti, čichu a hmatu dokáže vtisknout obraz světa do mozku a svého vědomí. Tvrdí, že lidská vznešenost je přirozená a díky nástrahám, které nám skýtá sám život, je zapotřebí se s ním umět vypořádat. K tomu nám poslouží znalosti. Život pozemský je podle Komenského jen přípravou na bytí věčné. Tuto myšlenku vyjádřil slovy: „*Jako je tedy jisté, že pobyt v životě matčině je přípravou k životu tělesnému, tak je jisté, že pobyt v těle je přípravou k onomu životu, jenž nastane po tomto životě vezdejším a bude trvat na věky. Šťasten, kdo ze života matčina vynesl údy dobře vytvořené! Tisíckrát šťastnější ten, kdo odtud vynesl duši dobře očištěnou!*“⁴¹ Velkou didaktiku Jan chápe jako nástin systému, který naučí bez obtíží všechny všechno nenásilným, hravým způsobem. Za základ rozvoje každého člověka považuje výuku v útlém věku. Dokazuje to přirovnáním: „*Všechno, co se rodí, má tu vlastnost, že se dá ohýbat a formovat snáze, dokud je to útlé, kdežto zatvrdlé vypovídá poslušnost. Vosk se za měkka dává utvářet a znovu přetvářet, ztuhlý bys spíše rozdrobil. Čerstvá vejce se rychle zahřívají nasazením a dávají kuřata, od starých bys to marně čekal.*“⁴²

Základem všeho vzdělání je dokonalá škola s kvalitním prostředím. Školy umístěné na klidných místech, kde žáky ani učitele neruší okolní vlivy, bral Komenský jako samozřejmost. Nutnost kázně a určení základních pravidel pro všechny se stalo stěžejní záležitostí. Určení metody vzdělávání bylo prvořadým cílem každého pedagoga. Jan se k tomuto tématu vyjádřil slovy: „*Aby byli vyučováni nějakou snažší metodou, která by mládež nejen neodstrašovala od učení, nýbrž spíše ji vábila jako nějaké lákadlo, a jak praví, aby hoši měli z učení nemějš radost než když celé dni tráví hrou o ořechy, míčem a běháním.*“⁴³

⁴¹ PATOČKA, Jan, 1958. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

⁴² PATOČKA, Jan, 1958. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

⁴³ PATOČKA, Jan, 1958. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

Stanovil několik obecně platných průlomových zásad výuky.

- Vzdělávat od raného věku.
- Zavést povinnou školní docházku pro všechny.
- Při vyučování používat názorné pomůcky.
- Motivovat žáky k dobrovolnému učení.
- Složitost látky přizpůsobit věku.
- Znalosti aplikovat v praxi.
- Vyučovat od nejjednoduššího ke složitějšímu.
- Neustále opakovat.
- Snaha o vzájemnou komunikaci mezi kantorem a žákem.
- Vyučování vést zábavným způsobem.

V knize Velká didaktika také Komenský určuje metodu, jak vyučovat umění, jazyky, mravy a vštěpování zbožnosti. K pedagogům promlouval slovy o přívětivosti a laskavosti. Doporučoval, aby učitelé dětem otevřeli svá srdce a snažili se proniknout do jejich duší a mysli svým příjemným vystupováním. Propojení výuky s dokonalostí a odborností kantora považoval za splnění cíle svých geniálních tezí o pokrokovém školství.⁴⁴

K dalším skvostům Komenského pedagogických děl patří bezesporu významný spis *Informatorium školy mateřské*. Kniha obsahuje rady rodičům, jak vychovávat dítě předškolního věku. Zdůrazňuje nutnost formování osobnosti jedince v první etapě jeho života. Nejprve se zabývá matkou, nositelkou plodu. Tvrdí, jak je důležité v období těhotenství starat se co nejdokonaleji o své tělo. Jíst zdravě, mít dostatek pohybu a být v klidu. Tím se postupně sbližuje s miminkem ještě v bříšku. Jak víme, i nenarozený plod reaguje na různé podněty zvenčí. Pokud je matka spokojená, na maličké se těší, vytváří vzájemné pouto ještě před narozením. Velký význam také Komenský klade kojení, při němž dítě získává vztah k matce a pocit bezpečí, který je velmi důležitý pro jeho duševní vývoj. I tyto rané zkušenosti ovlivňují člověka po celý život. Jan podrobně popisuje řádné postupy výchovy a různá odvětví, ve kterých se má dítě orientovat. Důležitou úlohu přikládá pohybu a hrám s vrstevníky. Prvořadou roli stanovil rozvoji řeči. Nabádal rodiče k častým hovorům s potomky a správným odpovědím na jejich všetečné dotazy. Podle jeho konceptu výchovy

⁴⁴ PATOČKA, Jan, 1958. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

mají být děti učeny pravdomluvnosti, dobrým mravům, trpělivosti, šetrnosti, spravedlnosti, poctivosti, pořádnosti, pracovitosti, upevňování vůle a vhodnému chování vůči ostatním. Komenský pravděpodobně čerpal z vlastních zkušeností se svými dětmi. Nenahraditelnost dokonalé výchovy vyjádřil těmito slovy: „*Nad zlato dražší klenot jest dítě, ale nad sklo křehčejší, rozraziti se neb naraziti snadně můž a škoda odtud nesmírná*“. ⁴⁵ Tvrdil, že výchova a výuka dětí v útlém věku musí být provedena způsobem vycházejícím vstříc dětské hravosti, veselosti, zvědavosti a sklonu k neustálému pohybu. Je nutné spojit každý předmět s pojmenováním a slova vyjádřit obrázkem nebo ukázkou, jak vypadá ve skutečnosti. Cílem rozvíjení jazykové a literární výchovy má být učení básniček, říkadel a povídek o zvířatech. Důležitým předpokladem pro dokonalý vývoj dítěte je harmonická rodina a vstřícné prostředí. ⁴⁶

Zpracováním učebnice *Brána jazyků otevřená* získal celoevropskou proslulost. Národy, které tuto knihu přeložily a vydaly, jakoby zlatým klíčem otevřely bránu k dokonalé výuce latiny. Tímto unikátním dílem oslovil velké množství nejen pedagogů, ale i proslulých osobností. Jak sám Jan napsal na sklonku svého života: „*Většina dosavadních škol jsou pravé labyrinty, které ducha do nekonečna rozptylují. Byla objevena nit, která nepřipouští ono nekonečné matení, totiž správná a jednoduchá metoda*“. ⁴⁷ Čtenářům, žákům a kantorům zde Komenský předkládá pohodlný a slibný návod, jak se snadno a rychle naučit latinský jazyk. Názorně vypracoval rejstřík obvyklých českých slov, které přeložil do latinského jazyka. Je zde obsaženo veškeré dění v lidském životě, přírodě, prostředí a společnosti. Tituly uspořádal podle abecedy. Dílo je prodchnuto ušlechtilým záměrem, jak naučit a pochopit cizí jazyk co nejjednodušším způsobem. Celá struktura výuky je sepsána ve sto kapitolách, 1000 větách a osmi tisících latinských výrazech. Vše je dokonale promyšleno a vzájemně propojeno. Komenský správně pochopil, že pokud se latinský jazyk naučí více států, bude sloužit jako prostředek poznání, který sblíží národy. Rozboří bariéry nevědomosti a spojí lidstvo celého světa. Jan napsal o své učebnici tato slova: „*Brána jazyků otevřená tj. krátký a snadný způsob kteréhokoli jazyka spolu i s začátky všech umění*

⁴⁵ PATOČKA, Jan, 1958. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

⁴⁶ ČAPKOVÁ, Dagmar, 1968. *Předškolní výchova v dílech J. A. Komenského, jeho předchůdců a pokračovatelů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

⁴⁷ KOMENSKÝ, Jan, Amos, 1956. *Pansofický vychovatel*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

svobodných pochopení, v kterémž pod stem titulův tisíci průpovědích všecka slova celého jazyka obsažena jsou. Nejprv v jazyku latinském a nyní v českém zhotovené od J.A.C.“⁴⁸

2.3 Spojitost se sociální pedagogikou

Díky Komenskému se stala pedagogika v 17. století samostatnou vědou. Jeho spojitost se sociální pedagogikou můžeme vidět již v tom, že výrazným způsobem zdůrazňoval společenský význam vzdělávání a důležitou úlohu výchovy při vývoji člověka a celé lidské společnosti. Jeho idea o všenápravě světa byla v době, ve které žil, pouhou utopií. V současnosti ale víme, že Janovy pokrokové myšlenky vedly k odkazu pro další generace, jak vytvořit dokonalou sociální společnost. Důležitým zlomem pro sociálně – pedagogické hledisko je dílo *Listové do nebe*, kde Komenský stojí na straně chudých lidí a silně kritizuje sociální nespravedlnost. Janovu tvorbu poznamenaly společenské události a osobní tragédie. Svými pracemi chtěl vtisknout ubližovaným lidem novou chuť do života. Jeho názor, že člověk se stává člověkem jen vzděláváním, a také myšlenka, že všeobecná obnova světa je možná jen za předpokladu změny školství a člověka, má velký sociálně – pedagogický podtext. Patrně nám chtěl naznačit, že všechny naděje na změnu budoucnosti musíme vložit do našich potomků. On sám spojoval výchovné aspekty se sociální pomocí. Domnívám se, že Komenského odkaz pro sociální pedagogiku je vyjádřen slovy: „*Někteří se pokoušeli napravovat školy. Jiní chtěli napravovat církve a jiní opět státy. Jestliže se však všichni současně nenapravíte a nebudete-li současně napravovat všechno, co vzájemně souvisí, nikdy se nedostanete kupředu, všechno bude upadat a měnit se v chaos*“.⁴⁹ Podle Hroncové, Emmerové a Krause je důkladné prozkoumání sociálně – pedagogického odkazu Jana Amose Komenského hlavním cílem především české sociální pedagogiky.⁵⁰

Veškeré mnohostranné dílo J. A. Komenského bylo reakcí na nejpalčivější otázky té doby. Svoji pozornost soustředil na problémy lidské společnosti a osud celého národa. Jeho názory a odkazy k nám mluví srozumitelnou řečí i po třech staletích. Není divu, že mezi českou a evropskou společností je díky němu úzké a vzájemné spojení. V popředí jeho zájmu stála vzdělanost českého lidu. Jeho pokrokové myšlenky byly zaměřeny na lidstvo, které tvoří

⁴⁸ PATOČKA, Jan, 1958. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

⁴⁹ HRONCOVÁ, Jolana, EMMEROVÁ Ingrid, KRAUS, Blahoslav, a kol., 2008. *K dějinám sociální pedagogiky v Evropě*. Ústí nad Labem: ISBN 978-80-7414-072-3.

⁵⁰ HRONCOVÁ, Jolana, EMMEROVÁ Ingrid, KRAUS, Blahoslav, a kol., 2008. *K dějinám sociální pedagogiky v Evropě*. Ústí nad Labem: ISBN 978-80-7414-072-3.

jeden celek. Chtěl zajistit mír a sociální spravedlnost. Stal se inspirací a přitažlivým příkladem jednotlivcům, jak získat vztah ke společnosti a zbudovat dokonalý, hloupostí neohrožený český stát.⁵¹ Josef Polišenský, autor knihy o Komenském, pravděpodobně neměl v době, kdy dílo psal, ponětí o sociální pedagogice. Jsem však přesvědčená, že dokonale vyjádřil souvislost Janových tvůrčích myšlenek se sociální pedagogikou. Komenský byl přesvědčen, že vzdělání všech přinese moudrost a vládu nad chaosem a nevědomostí. Vzdělání lidé budou hledat pravdu v sobě a nenechají se otročit okolím. Jedinci si budou rovni ve všech oblastech. Jan tvrdil, že všichni jsou spoluobčané jednoho světa. Dýchají stejný vzduch, mají nad sebou stejné nebe. Proto se snažil spojit lidi v jednu dokonalou společnost. I tyto myšlenky patří k základům sociální pedagogiky.⁵² Komenský také kladl velký důraz morální kultuře, která nesmí být v rozporu s politikou státu. Vytváření lidských vztahů spojoval s autokritikou, sebeovládáním a laskavostí vůči ostatním. Tvrdil, že každý jedinec na sobě pracuje tím, jak myslí, jakou má zodpovědnost, disciplínu, individuální vztah ke společnosti a také tím, že svým svobodným rozhodováním může ovlivnit své chování vůči okolí, což má široký sociální dopad. Vzájemnou propojenost společenského života spojoval se školou, která je podle něj malým státem založeným na určitých pravidlech. Svými pedagogickými zkušenostmi přesvědčil ostatní, že každý kolektiv lidí se dá napravit. Musí však o to stát všichni jeho členové a být za jedno v řešení problémů.⁵³ Komenský mistrně prosazoval právo na respektování svobody každého člověka bez výjimky. Snažil se výchovně působit na všechny, i sociálně znevýhodněné skupiny. Prosazoval nutnost jejich vzdělávání a tím vytvářel prevenci vzniku patologického chování. Svým přístupem ovlivňoval nejen děti, ale i dospělé. Nabádal je k vytvoření harmonické společnosti. Zabýval se celospolečenskými potřebami využití volného času. Poukazoval na výchovně vzdělávací působení s dodržováním určitých norem a postupů. Veškerou svoji činností odhaloval tajemství vzniku nových výchovných systémů. Prvořadý význam kladl rodinné výchově. Všechny tyto aspekty nás vedou k tomu, že můžeme s čistým svědomím říct, že Jan Amos Komenský má co dočinění se sociální pedagogikou. Nepatří sice k jejím zakladatelům, ale vytvořením dokonalé organizace školství dal základy ke zformování

⁵¹ POLIŠENSKÝ, Josef, 1963. *Jan Amos Komenský*. Praha: Nakladatelství Svobodné slovo.

⁵² JÚVA, Vladimír, VESELÁ, Zdenka, 1985. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

⁵³ ČAPKOVÁ, Dagmar, 1992. *Učitel' učitel'ov*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelstvo. ISBN 80-08-01201-3.

osobnosti každého jedince, a tím i k vytvoření vzdělané populace. Zajímavým způsobem popsal Janovu osobnost Jan Blahoslav Čapek: „*Velikost Komenského může být nazývána horskou, ale nikdy se nám tu nevybavuje představa osamělého ledovce: Je to hora jedinečné mohutnosti a výše, ale její vrchol není neplodným a chladným hrotem vypjatého jáství, nýbrž kvetoucím a zeleným vrchovištěm, kolébkou mnohých čistých pramenů. Jen ta velikost je pravá a trvalá, která celé své bohatství života rozdává jiným – a takovou velikost zosobňuje Komenský ve smyslu nejhlubším. Ten, jenž volal: „Živ buď národe, posvěcený Bohu, žije s námi stále a jeho celý odkaz se teprve má stát naším životem.“*“⁵⁴ Vzhledem k tomu, že Komenského život, odkazy a díla jsou obsáhlá a potřebují prozkoumat hlouběji, vznikl samostatný vědní obor nazývaný komeniologie. Odborník na tuto problematiku je tzv. komeniolog a spisy se označují jako komeniana. Zakladatelem tohoto oboru byl Ján Kváčala. Mezi české kapacity zabývající se touto problematikou můžeme zařadit komenioložku Dagmar Čapkovou. Sbírkou 1800 publikací Jana Amose Komenského se pyšní Moravská zemská knihovna. Tento bohatý fond starých komenian je neustále doplňován. Několik exemplářů je součástí původní Pedagogické knihovny.⁵⁵ Je velmi důležité postarat se o objasnění tak významné části historie naší země. Komenský sice patří do minulosti, ale duch jeho tvůrčí osobnosti je s námi spjat dodnes. Jeho pokrokové myšlenky je třeba zachovat i pro další pokolení národa.

⁵⁴ ČAPEK, Jan, Blahoslav, 2004. *Několik pohledů na Komenského*. Praha: Nakladatelství Karolinum, ISBN 80-246-0721-2.

⁵⁵ Wikipedie – Otevřená encyklopedie: *Jan Amos Komenský* [online]. [cit. 2014-1-22]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Amos_Komenský.

3 ORGANIZACE ŠKOLSTVÍ A ŠKOLNÍHO PROSTŘEDÍ

3.1 Výuka podle Komenského

Výuka podle Komenského je spontánní, ale cílevědomý proces. Jak kantoři, tak žáci musí být seznámeni s určeným cílem. Je zapotřebí krůček po krůčku, stupínek po stupínku dosáhnout celku, který byl předurčen. Stupňovitost v získávání vědomostí je spojena s principem systematičnosti, kterého dosáhneme, postupujeme-li od pravidelného nepravidelnému, od blízkého ke vzdálenému, od obecného ke zvláštnímu, od jednoduchého ke složitému, od krátkého k obšírnému, od snadnějšího k nesnadnějšímu. Jednotlivec poznává věci kolem sebe svými smysly, sdělováním a především rozumovým poznáním. Je nutné, aby žák probírané učivo pochopil. Proto je třeba používat názorné pomůcky. Pokud si uvědomíme, k čemu daná věc slouží, jak vypadá, funguje a čím se liší od druhých, máme vyhráno. Poznatek se nám navždy vryje do paměti. Nenahraditelnou součástí pro pochopení je možnost převést určenou věc do praxe a ukázkou odůvodnit její význam. Komenský se snažil vštípit učitelům, že vědomosti musí být získávány nenásilnou formou. Pedagog by měl být natolik vzdělaný a vstřícný, aby dokázal udržet pozornost vnímajícího a motivoval ho k samostatným výkonům. Dokonalé vysvětlení každého učiva a umění správně odpovědět na dané dotazy ze strany žáků je základem každé výuky. Vyučovat je nutné poutavou, zábavnou a hravou formou. Je třeba podchytit každou aktivitu. Velký význam Komenský kladl opakování již probírané látky. Ne nadarmo se řídíme příslovím: „Opakování je studnice moudrosti“. Také tvrdil, že má-li být vzdělávací proces úspěšný, je třeba se vžít do osobnosti jedince a přijít na způsob, jakým se dá ovlivňovat. Umět pochopit některé nedostatky, pochválit, pokárat a napomenout. Plán učební hodiny musí být dopředu naplánován, aby se v něm pedagog neztratil. Je třeba učit od útlého mládí. Prvním učitelem bývá matka a rodina. Požadavky kladené na žáky jsou podmíněny věkem. Jan se zasadil o to, aby byla zavedena povinná školní docházka. Tuto jeho pokrokovou myšlenku však nikdo nepodpořil. Uskutečnila ji až dcera Karla VI., Marie Terezie, v roce 1774. V dnešní době si ani neumíme představit, že tato samozřejmost dříve nebyla povinností.⁵⁶ Komenský se také zmiňoval o vzdělávání handicapovaných lidí. V době, ve které žil, bylo toto téma tabu. V současnosti má společnost velký zájem na tom, aby právě tyto

⁵⁶ JŮZL, Miloslav, 2010. *Základy pedagogiky*. Brno: Bonny Press. ISBN 978-80-87182-02-4.

osoby byly integrovány do běžných škol. U některých postižení je to možné. Vzdělávání jsou však úplně všichni, ať už je to v různých ústavech nebo speciálních školách. Janova doba přinášela také potřebu vést žáky ke zbožnosti a připravovat je na život věčný. Proto se stala jedním z neopomenutelných cílů výchova k mravnosti. Dodržování zásadních norem chování je aktuální i v současnosti. Všichni žáci jsou vedeni k úctě a vzornému vystupování na veřejnosti. Dnešní uspěchaná společnost přináší mladistvým různé nástrahy v podobě omamných látek, pod jejichž vlivem jednají nedůstojně. Je velmi těžké zvládnout tuto závažnou situaci. Hlavním úkolem všech pedagogů je, aby na žáky v tomto ohledu působili preventivně. Komenský se snažil dětem všítipit ohleduplnost k ostatním, sebeovládání a snahu dodržovat dobré mravy za každé situace. Mravnosti dle něj dosáhne jen člověk, který oplývá moudrostí. Jak vyjádřil těmito slovy: „*Pojď, chlapče, uč se moudrým býti ! – Co je to být moudrý? – Správně chápat, správně se vyjadřovat, správně jednat*“.⁵⁷

3.2 Škola hrou

Další vzácnou perlou z pokladnice vychovatelské moudrosti Komenského je památné dílo *Škola hrou*. Při své praxi Jan zjistil, že vynikající způsob, jak děti nenásilným způsobem vzdělávat, je hra. Nevídanou a doposud neznámou metodou skloubil výuku s divadelním dramatickým zpracováním *Brány jazyků otevřené*. Mládež veselým a radostným způsobem předváděla obecenstvu svými dokonalými výkony učební látku latinského jazyka. Tato forma výuky nadchla nejen žáky, ale i jejich blízké. Děti ohromně bavilo vžívat se do rolí především v částech týkajících se školy. Prostřednictvím divadla mezi sebou studenti komunikovali latinsky, aniž by jim to připadalo zvláštní. Díky otázkám a odpovědím vsunutým do děje dosahovali hlubších a hlubších znalostí daného jazyka. Toto vzácná a nenahraditelná publikace se skládá z osmi částí. Ve všech je hlavní postavou král Ptolemaius. Jeho rádce Plinius, Apollonius, Platon a Eratosthenes mu ukazují lidskou činnost a moudrost. První část je věnována přírodě, druhá poukazuje na člověka, třetí se týká řemesel, čtvrtá předvádí život v nižší škole, v páté části probíhá období studií na univerzitě, v šesté je vysvětlována důležitost morálky, sedmá líčí život v rodině a na vesnici a v osmé části je ukázáno bytí ve státě. Komenský tvrdí, že škola je předehrou života a záleží jen na dovednosti kantora, co si z ní jedinci odnesou do budoucnosti. Právě formou hry

⁵⁷ KUMPERA, Jan, 2004. *Jak se učit: vybrané myšlenky o vzdělání a výchově*. Praha: Mladá fronta.

získávají důležité informace a vytváří mezi sebou vzájemný kontakt. Také se naučí přirozeně a bez ostychu vystupovat ve společnosti a dokonale komunikovat s okolím. Sám Komenský byl překvapen, jak tato metoda fungovala. Napsal o tom: „*Opravdu jsem se tomu divil, jak se někteří dovedli již po dvou prvních cvičeních natolik zbavit velmi nevhodného ostychu, takže bez rozpaků snášely upřené na ně pohledy, kdežto předtím sotva mohli snést pohled některého významného muže a nevěděli, co dělat s rukama a kam se dívat*“.⁵⁸

3.3 Pansofická škola

Dovolím si tvrdit, že stěžejním dílem Jana Amose Komenského v souvislosti se sociální pedagogikou je *Obecná porada o nápravě věcí lidských*. Tato unikátní kniha se věnuje všenápravě. Jan Patočka napsal o této publikaci: „*Toto dílo patří mezi Komenského spisy nejpropracovanější a obsahuje mnohem více, než slibuje název, totiž celou pansofickou teorii jazyka. Komenský zde ukazuje své hluboké porozumění jazykovým jevům, hlavně jejich stránce racionální, korespondenci mezi věcmi, pojmy a výrazy slovními. Kromě toho zde podává výrazně promyšlenou didaktiku obecnou i jazykovou, bohatý poklad metodické a didaktické moudrosti*“.⁵⁹

Spis je rozdělen do sedmi kapitol:

1. Panegersia (všeobecné probuzení) – první kniha této série zdůvodňuje záměr autora o nápravu lidské společnosti. Komenský tvrdí, že se musí probudit vnímání všech lidí a společnými silami je nutné napravit pokažené věci, které tvoří důležitou stránku lidské přirozenosti. Jedná se především o politiku a neschopnost vlády panovníků. Argumentuje tím, že pokud se tak nestane, je ohrožen každý jedinec a tím i celá společnost. Každá změna a náprava však vyžaduje dlouhý čas, ověřený trpělivostí. Nabádá proto všechny duchapřítomné osoby, aby byly příkladem těm slabším a společně vyšli vstříc lepším zítřkům.
2. Panaugia (cesta všeobecného světla) – v tomto spise Jan žádá lid, aby se díval kolem sebe jen vlastníma očima a nenechal se ovlivňovat negativními nástrahami v podobě mnohdy špatného vlivu ostatních. Přirovnání právě ke světlu se ukázalo geniálním vyjádřením problému nevědomosti a tím i špatným pochopením určitých

⁵⁸ KOMENSKÝ, Jan, Amos, 1970. *Školní hry a výchova*. Praha: Ústřední dům lidské umělecké tvořivosti.

⁵⁹ PATOČKA, Jan, 1997: *Komeniologické studie I*. Praha: Nakladatelství OIKOYMENH. ISBN 80-86005-52-6.

událostí. Tvrdí, že ze světla pochází poznání, ze tmy neznalost. Světlo se nebojí proniknout tmou a my se nesmíme bát svobodně vyjádřit svůj názor a bojovat za pravdu. Pokud zdokonalíme svoji moudrost, uvidíme vycházet slunce. Chtěl tím pravděpodobně naznačit, že jako vzdělaní lidé budeme jinak přemýšlet o stavu společnosti.

3. Pansofia (všeobecná moudrost) – patří pravděpodobně k nejširšímu pojetí struktury světa, jehož poznání je předpokladem toho, abychom zjistili, kde je naše místo ve společnosti. Komenský se v osmi částech nazvaných svět pravzorový, svět možný, svět andělský, svět materiální, svět dovednosti, svět morální, svět ideální a svět věčný snaží vysvětlit lidem, proč je důležité vědět, chtít vědět a moci vědět. Povzbuzuje ke vzdělání a čerpání nových informací a znalostí.⁶⁰ Jak píše Pešková s Kožíkem: „*Pansofia to jest Všeobecná moudrost, založená na samé lidské přirozenosti, takže pomocí všem vrozených obecných znalostí, vrozené touhy po dobru a správného poznání snah a prostředků k dosažení touženého, jakož i jejich řádného uplatnění při všech dílčích krocích mohou VŠICHNI LIDÉ zřetelně vidět VŠECHNO své dobro a zlo, dobra dosáhnout, budou-li je sledovat po ZCELA neklamných cestách, a zlu uniknout, budou-li mu unikat. Aby bylo možno u celého lidského rodu dosíci dokonalého myšlení, dokonalé řeči a dokonalého vytváření věcí, a tím aby se konečně jednou mezi lidmi dosáhlo všeobecné svornosti, aby se ze světa vymýtily nesváry*“.⁶¹ Dagmar Čapková tvrdí že: „*Pansofie je v úsilí o systematické sjednocování teorie a praxe, moci poznání a konkrétního životního užitku všeho poznání, je-li součástí systému, který vede k celkovému zdokonalování*“.⁶² Také píše že: „*Zpočátku byla pansofie v Evropě obdivována, dokud se myslelo, že směřuje k sjednocení věd, ale když vyšlo najevo, že Komenský měl na mysli sjednocení veškeré lidské činnosti, vědy i morálky a náboženské víry, množily se kritiky, a to jak ze strany představitelů rozvíjející se „nové“ vědy, kterým vadil zřetel náboženství, tak od teologů, kterým pansofie byla málo náboženská*“.⁶³

⁶⁰ KOMENSKÝ, Jan, Amos, 1992. *Obecná pravda o nápravě věcí lidských*. Praha: Nakladatelství Svoboda.

⁶¹ PEŠKOVÁ, Jaroslava, KOŽÍK, František, 1991. *Všichni na jednom jevišti světa*. Praha: Nakladatelství Svoboda. ISBN 80-205-0091-X.

⁶² ČAPKOVÁ, Dagmar, 1987. *Myslitelsko vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia.

⁶³ ČAPKOVÁ, Dagmar, 2007. *Opera didactica omnia J. A. Komenského*. Olomouc: Sprint. ISBN 978-80-86935-03-4.

4. Pampedia (vševýchova) – pojednává o teorii celoživotního vzdělávání, které zde nazývá univerzálním. Přesvědčuje čtenáře, že jakékoliv jednání je závislé na soustavném a pravidelném přijímání nových informací. V šestnácti kapitolách ukazuje, jak snadno a rychle se lze naučit všemu.
5. Panglotta (všemluva) – navrhuje nutnost vytvořit jeden společný jazyk pro všechny národy světa, díky němuž by vznikla jedna velká napravená společnost. Státy by se tak spojili v jeden dokonalý, válkami a bídou neničený svět.
6. Panorthosia (všenáprava) – pojednává o nápravě celého vzdělávacího systému a vytvoření zásadních pravidel v jeho organizaci. Snaží se zde ovlivnit občanské zřízení a předat návrhy, jak změnit celou společnost. Povzbuzuje věřící k svobodnému výběru náboženství.
7. Pannuthesia (všenapomínání) – tvoří závěr tohoto nenapodobitelného díla. Komenský v něm nabádá hlavní představitele světa, aby se vzpamatovali a společnými silami zabezpečili nápravu populace všech společenství. Napomíná je a přesvědčuje o tom, že jen oni mohou svým příkladným chováním přispět k dokonalosti veškerého života na zemi. Vyzývá všechny vzdělance, aby vysvobodili ty, kteří dosud žili v temných zákoutích a byli si jisti, že jednají správně. Svými do základů promyšlenými radami chtěl přesvědčit každého jednotlivce o správnosti nápravy sám sebe.

Blahoslav Kraus o Komenském napsal: „*Komenský výchovu chápe nejen jako kultivaci jedince, názor, že výchovu a vzdělání je třeba poskytnout všem bez rozdílu stavovské příslušnosti*“.⁶⁴ Nyní je pod pojmem náprava společnosti myšleno něco jiného, než měl na mysli Komenský. Podstata daného problému je však stejná. V 17. století žili lidé v poslušnosti, báli se Božího trestu. Tato doba byla protkána různými formami patologických jevů, ale ne v takové míře jako dnes. Jan několik staletí starými myšlenkami promlouvá do svědomí i současnému politickému zřízení. Aniž by znal pojem sociální pedagogika, uměl vyjádřit charakter problematiky, jíž se tento obor zabývá. Jak tvrdí Jan Patočka: „*Komenského koncepce člověka a jeho funkce v celku světa, funkce nápravy a harmonického uspořádání lidských věcí a vztahů na základě univerzálního osvícení je tím, čím se jeho filosofie odlišuje od všech ostatních starších i soudobých filosofotemat*“.⁶⁵

⁶⁴ KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN-978-80-73.

⁶⁵ PATOČKA, Jan, 2003. *Komeniologické studie III*. Praha: OIKOYMENH. ISBN 80-7298-079-3.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE

V praktické části byla zvolena jako vhodná forma výzkumu kvantitativní metoda. Dotazník, sestavený za pomoci vedoucího práce obsahuje deset uzavřených otázek. Zkoumaným vzorkem populace byli žáci 7. a 8. tříd základní školy. Ve druhé části výzkumu je provedena historicko-srovnávací metoda a metoda analýzy didaktických děl J. A. Komenského a komeniologů Jana Patočky a Dagmar Čapkové.

4.1 Základní výzkumný problém

- V díle J. A. Komenského lze nalézt prvky sociální pedagogiky.
- Žáci 7. a 8. tříd základních škol mají povědomí o J. A. Komenském.
- Vědomosti a znalosti o J. A. Komenském jsou na základních školách vyučovány v dostatečné míře.

4.2 Analýza originálů děl Komenského (*Informatorium školy mateřské, Velká didaktika, Brána jazyků otevřená apod.*)

Informatorium školy mateřské má mimořádnou, nejen literární, ale především didaktickou hodnotu. Domnívám se, že úzce souvisí se sociální pedagogikou. Svým pokrokovým rozpracováním je aktuální i v současnosti. Komenského názory na důležitou roli primární výchovy jsou významnou součástí pedagogiky dodnes. Usiloval o to, aby dané období předškolní výchovy bylo zdrojem spolehlivých základů pro další vzdělávání. Potřeba motivace, podpora zdravé a tělesného rozvoje je podle něho nezbytnou součástí formování osobnosti dítěte. Matčin klín, lásku a podporu nelze ničím jiným nahradit. Jen rodina může stanovit základní denní režim, vysvětlit hygienická pravidla, upevnit mezilidské vztahy a vnuknout zdvořilostní návyky. V rámci socializace člověka je zapotřebí vypěstovat v jedinci důvěru, ohleduplnost a toleranci. Komenský tvrdil, že nepostradatelným činitelem při výchově je též orientace v sociálním prostředí svého okolí. Dítě je schopné vše přijímat hravou nenásilnou formou. Svoji spokojenost vyjádří radostí a úsměvem. Jsou to impulsy pro nás, že se cítí dobře. V tomto díle Jan prokázal mimořádnou pečlivost a vytvořil pro nás dokonalý návod, jak správně vzdělávat jedince v prvotní etapě jeho života. Upozornil, na co máme dbát, aby nedošlo k nenapravitelným chybám ve vývoji. Jeho vzácné odkazy vedou k zamyšlení... Vychováváme své potomky dobře? Na tuto otázku si každý musí odpovědět sám. Děti se nejvíc naučí nápodobou... Dáváme jim dobrý příklad? To nám ukáže čas.

V díle *Brána jazyků otevřená* Komenský jakoby opět předešel dobu a viděl do budoucnosti. Jeho souvislost se sociální pedagogikou je obsažena i v této učebnici. Snaha spojit společnost jedním jazykem je aktuální i dnes. Nejprve se o to pokoušeli křesťané, řečí nazývanou esperanto. Je velká škoda, že se jazyk ujal jen v některých kruzích. Bylo by určitě zajímavé dorozumět se univerzální mluvou po celém světě. Za celosvětový jazyk se dá v současnosti považovat angličtina, kterou se domluvíme téměř všude. Jan by byl určitě spokojen, že duch jeho myšlenky spojit lidstvo společnou řečí se postupně stává skutečností. Náš národ může být právem hrdý, že tvůrce této dokonalé publikace patřil mezi nás. *Brána jazyků* je dokonalým návodem, jak se rychle a úspěšně naučit latinský jazyk. V době, kdy učebnice vznikla, ovládali cizí řeč většinou jen kněží a pokrokoví učitelé. Právě oni mohli díky této skutečnosti šířit vědomosti a zásadní důležité informace i mezi obyčejný lid. Zabývali se studiem vědeckých děl a vzácnými odkazy různých filosofů. Pravdou je, že jedinci byli ovlivňováni především duchovními. Ti toho mnohdy zneužívali ve svůj prospěch a k udržování lidí v bázni a poslušnosti. Byl to právě Komenský, který chtěl tímto svým dokonalým dílem danou situaci řešit a dát i všem chudým nevzdělaným osobám možnost sebevzdělávání. Je až zarážející, že ve svých snahách vždy myslel na celou společnost, a tím i na dokonalost veškerého jejího bytí. V rámci výchovy a vzdělávání dětí přihlížel k jejich základním potřebám být informováni o dění ve světě. To se mohlo uskutečnit jen dobrou znalostí cizího jazyka, čehož si byl Komenský vědom. Pravděpodobně právě proto vznikla tato brilantní, Evropou chtěná a do mnoha jazyků přeložená učebnice. V současnosti se vydavatelé různých jazykových publikací mezi sebou předhánějí. Je to dobře, protože dveře do světa máme otevřené a nutnost ovládat jinou řeč je nezbytností pro všechny jedince – jak dospělí, tak i děti.

Z poznatků vycházejících ze současných výzkumů můžeme odvodit, podobně jak psal Komenský ve svém díle *Velká Didaktika*, že co se děti naučí v raném věku, zůstává v paměti trvale. Proto, jak jsem již předeslala výše, je základním činitelem výchovy a formování osobnosti rodina. Je jen na ní, jaké vzory chování dítě převezme. Aktuálním problémem dnešní generace je uspěchaná doba a civilizace zaplavená výpočetní technikou. Rodiče nemají na své ratolesti dostatek času a plně se jim nevěnují. Komenský by tuto situaci určitě odmítal.

Svoji teorii výuky mládeže pospolu odůvodňoval tím, že si žáci osvojí určitý řád a pravidla a vytvoří podporu jeden druhému. Zdatnější budou motivovat slabší a společně dosáhnou daných cílů. Lze zde také rozpoznat prvky Komenského propojení se sociální pedagogi-

kou. Snažil se vyjádřit potřebu spojit společnost v jeden dokonalý celek, jdoucí ruku v ruce k lepším zítřkům.

Znameníť promyšlenými hrami prokázal svůj důvtip a vzácné pedagogické schopnosti v publikaci *Škola hrou*. Měl zvláštní nadání rozpoznat, co děti zaujme. Svoji intuici převedl do praxe a tím zjistil, zda je správná. Snažil se jedince motivovat k výkonům a formou hry je vzdělávat. Mnozí učitelé v současnosti by si z něho měli vzít příklad a přehodnotit své chování vůči studentům. Ne všichni se svým didaktickým uměním patří za učitelské stoly. V mnohých případech je až podivuhodné, jak se mohli někteří z nich dostat na tak důležité místo, jako je vzdělávání a výchova. Co pokazí oni určitou nevraživostí k žákům, to už nikdo nenapraví.

4.3 Analýza děl komeniologů

Jan Patočka ve svém díle s názvem *Komeniologické studie I* prokazuje svoji impozantní znalost Komenského děl a odkazů. Poukazuje na jeho neblahý život, díky němuž se obrnil železnou trpělivostí. Detailně obeznamuje čtenáře se svými studiemi především z hlediska filosofických myšlenek Komenského spojených s vychovatelstvím a základem pedagogiky. Patočka uvádí Jana Amose jako velkorysého tvůrce reforem majícího snahu podpořit lidskou bezmocnost a zdůraznit jeho zásadní záměry o zbudování dokonalé společnosti. Pokouší se nastítnit řešení problémů světa a vyzvednout Komenského didaktické pokusy o ucelení systému výchovy a vzdělávání. Svými názory analyzuje literární publikace jako například *Velká didaktika*. Popisuje dokonale propracovanou pansofickou školu jako základ veškeré nápravy společnosti. Komenského charakter je již vyjádřen, ale díky dalšímu bádání lze dokreslit některé detaily jeho nadčasového myšlení. Díky vzácným publikacím komeniologů získáváme důležité poznatky o tak geniální osobnosti jakou je Komenský.

Dagmar Čapková v díle: *Myslitelsko vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského* zdůrazňuje celoživotní úsilí Komenského o nápravu člověka jakožto nejdokonalejší bytosti světa. Z jejího studia vyplývá, že je třeba brát zřetel na minulost a chybami předků se poučit do budoucnosti. Brilantně popisuje Jana Amose jako osobnost, která za žádných okolností neustoupila od svých zásad a snah. Proniká do souvislostí jeho myslitelských odkazů s dnešní dobou. Čapková se snaží svým osobitým postojem podchytit pedagogické dědictví minulosti a určit způsob, jak v něm pokračovat. Dokonalým způsobem objasňuje hloubku Komenského myšlenek týkajících se sociálního rozvoje společnosti. Za přispění Janových

citátů, děl a výroků vysvětluje, že základním prvkem poznání světa je správná výchova a vzdělání. Komenského představuje především z pedagogického hlediska.

Lze konstatovat, že vzácná díla komeniologů jsou v současnosti velmi využívána. Odkrývají méně známé detaily Komenského odkazů. Přináší nám rozdílné pohledy na skutečnosti týkající se jeho myšlenek. Díky nim můžeme začlenit životní data Jana Amose do běhu dějin. Komeniologové se snaží pochopit Komenského výroky a zaujmout k nim svůj osobitý postoj. Vysvětlují palčivé otázky světa a zpracovávají velké množství informací. Za pomoci jejich publikací se postupně vžíváme do tajů tvůrčího období i celé životní etapy této významné osobnosti v historii naší země.

4.4 Historicko- srovnávací metoda

Jan Amos Komenský si byl plně vědom, že je třeba zorganizovat výchovu a vzdělávání. Snažil se najít cestu, jak na to. Svoji reformou školství a kladným postojem k výuce vymezil zásadní pravidla a stanovil pro školy určitý řád. Tvrdil, že rozvoj znalostí každého jedince vyžaduje naprostou trpělivost a oddanost. Bylo mu zcela jasné, že jde o dlouhodobý proces. Velký důraz kladl názornost a používání vědomostí v praxi. Základním požadavkem Komenského bylo umožnění výuky pro všechny bez rozdílu pohlaví a třídního rozdělení. Ve své struktuře určil základní požadavky postupu při výuce, jako je přirozenost, návaznost, soustavnost, systematičnost, přiměřenost a důkladnost. Mnohými jeho principy se řídíme dodnes. Na rozdíl od 17. století vývoj vzdělanosti hodně pokročil. Jednotlivé školní stupně začínají mateřskou školou, pokračují školou základní. Na ni navazuje buď střední, nebo střední odborná škola. Nejvyšší vzdělání poskytuje škola vysoká. Věk je téměř identický s rozdělením stupňů výuky dle Komenského. Všechny školní instituce se řídí rámcově vzdělávacími programy. Jde o kurikulární dokumenty státní úrovně pro určitou etapu vzdělání. Jedná se o společná pravidla, jimiž se musí řídit všichni ředitelé při tvorbě školního vzdělávacího programu. Ten je šitý na míru každé jednotlivé vzdělávací instituci. Obsahuje zásady, rámcové a dílčí cíle a klíčové kompetence. Určuje učební plány, osnovy výuky, druh používaných učebnic a didaktické pomůcky. Současný stav školství u nás je na velmi vysoké úrovni. Až na konkrétní výjimky je zcela bezplatné. Povinnou školní docházku musí absolvovat všichni, nevyjímaje jedince s handicapem. Je dbáno na výběr vhodných pedagogů a příjemného prostředí pro žáky. Jan Amos vytvořil určitá pravidla, podle kterých se ve změněné podobě řídíme dodnes. Jsme poctěni, že patřil mezi nás.

5 KVANTITATIVNÍ VÝZKUM JAKO EMPIRICKÁ SONDA (NA DOKRESLENÍ VÝZNAMU OSOBNOSTI J. A. KOMENSKÉHO)

5.1 Cíl výzkumu

Cílem hlavního výzkumného problému bylo zjistit rozsah znalosti žáků základních škol o životě, dílech a odkazech Jan Amose Komenského.

5.2 Popis zkoumaného vzorku

V časovém rozmezí května až června roku 2013 byli osloveni žáci sedmých a osmých ročníků Základní školy v Kloboukách u Brna. Výzkumu se zúčastnilo celkem 80 respondentů. Nebyli rozdělení podle pohlaví.

5.3 Výzkumné otázky

Mají žáci 7. a 8. ročníků základní školy povědomí o J. A. Komenském?

Jsou vědomosti a znalosti o J. A. Komenském na základních školách vyučovány v dostatečné míře?

5.4 Volba metody výzkumu

V praktické části jsem zvolila jako vhodnou formu výzkumu kvantitativní metodu – dotazník. Anonymní dotazníkové šetření obsahovalo 10 uzavřených otázek. Vzhledem k věku dotazovaných byly záměrně kladeny jednoduchou a srozumitelnou formou. Výsledky všech dotazníků jsem po dokončení sběru dat zpracovala, zapsala do tabulek, vytvořila výsledný graf a napsala hodnocení.

5.5 Analýza a interpretace výzkumu

Tabulka č. 1: Otázka č. 1: Kdo byl Jan Amos Komenský?

Povolání	Počet	%
Lékař	0	0
Psycholog	1	1,25
Pedagog	79	98,75

n = 80

Téměř všichni respondenti – 98,75 % uvedli správně, že Jan Amos Komenský byl významný český pedagog. Za psychologa ho označilo 1,25 % žáků. Domnívám se, že špatná odpověď byla uvedena buď z recese nebo z důvodu, že se dotazovaný přepsal.

Tabulka č. 2: Otázka č. 2: Kdy se narodil Jan Amos Komenský?

Datum	Počet	%
8.listopadu 1620	1	1,25
6.července 1415	14	17,5
28. března 1592	65	81,25

n = 80

Kupodivu správné datum narození 28. března 1592 vybralo 81,25 % respondentů, 17,5 % dotázaných uvedlo 6. července 1415, den upálení mistra Jana Husa. Datum bitvy na Bílé hoře 8. listopadu 1620 považovalo za správné 1,25 % žáků.

U této otázky jsem záměrně vybírala důležitá data z historie naší vlasti. Chtěla jsem dotazované uvést v pochybnost tím, že jim uvedená data budou něčím známá. Myslím, že se s tím ale skvěle vypořádali. Svědčí o tom i procento správných odpovědí.

Tabulka č. 3: Otázka č. 3: Kde se narodil Jan Amos Komenský ?

Místo	Počet	%
Nivnice	5	6,25
Přerov	0	0
Není s jistotou známo	75	93,75

n = 80

Správnou odpověď, že místo narození není známo, vybralo 93,75 % respondentů. Místo Nivnici uvedlo 6,25 % dotazovaných a Přerov 0 %. Jak všichni víme, místo narození J. A. Komenského pravděpodobně nikdy s jistotou nepoznáme. Nivnici uvedlo 5 žáků pravděpodobně proto, že je v životě tohoto pedagoga tolik významná.

Tabulka č. 4: Otázka č. 4: Jak je přezdíván Jan Amos Komenský?

Přezdívka	Počet	%
Otec vlasti	10	12,5
Učitel vlasti	8	10
Učitel národů	62	77,5

n = 80

Uvedená tabulka dokazuje, že správnou odpověď Učitel národů uvedlo 77,5 % respondentů. Přezdívku Učitel vlasti označilo 10 % žáků. Otce vlasti udalo 12,5 % dotázaných. Také v této otázce jsem kladla důraz na dějiny naší země. Bylo mi jasné, že přezdívku Otec vlasti budou děti znát ve spojitosti s Karlem IV., což je také zmátlo. U Učitele vlasti šlo patrně jen o omyl a špatné přečtení textu.

Tabulka č. 5: Otázka č. 5: Čím je významný Jan Amos Komenský?

Reforma	Počet	%
práce	3	3,75
školství	68	85
křesťanství	9	11,25

n = 80

Na položenou otázku odpovědělo správně 85 % žáků, kteří uvedli, že Jan Amos Komenský byl významný reformou školství. Špatnou odpověď, reformu křesťanství napsalo 11,25 % dotázaných. Nejméně respondentů, celkem 3,75 %, uvedlo reformu práce.

Celkem mě překvapilo, že reformu školství považovalo za správnou tak malé procento žáků. Je možné, že otázku špatně pochopili a měla být kladena jinak.

Tabulka č. 6: Otázka č. 6: Do které země emigroval po roce 1628?

Země	Počet	%
Rusko	39	48,75
Rumunsko	12	15
Polsko	29	36,25

n= 80

Polsko, kam Komenský opravdu emigroval, uvedlo pouze 36,25 % žáků. Nejvíce špatných odpovědí 48,75 % byla emigrace do Ruska. Rumunsko uvedlo 15 % dotázaných.

V této otázce mě udivila základní neznalost problému. Předpokládám, že hlavním důvodem je špatný výklad dané látky ve škole, kde byl asi kladen malý důraz na toto důležité období v Komenského životě.

Tabulka č. 7: Otázka č. 7: Které dílo z těchto tří napsal?

Dílo	Počet	%
Brána zlých jazyků otevřená	3	3,75
Labyrint světa a ráj dětí	7	8,75
Svět v obrazech	70	87,5

n = 80

Na položenou otázku udalo správnou odpověď Svět v obrazech 87,5 % žáků, 8,75 % mylně uvedlo Labyrint světa a ráj dětí. Pouze 3,75 % respondentů napsalo špatně Brána zlých jazyků otevřená. V odpovědích na tuto otázku jsem záměrně použila chytáky ve výměně slov v názvu. Mile mě překvapilo, že se dotazovaní nenechali zmást a většina z nich odpověděla správně.

Tabulka č. 8: Otázka č. 8: Které dílo ze tří uvedených nenapsal?

Dílo	Počet	%
Didactica magna	55	68,75
Výklad Viery, Desatera a Páteře	6	7,5
Informatorium školy mateřské	19	23,75

n = 80

Správnou odpověď – Výklad Viery, Desatera a Páteře použilo pouze 7,5 % dětí. Nejvíce dětí – 68,75 % označilo špatně dílo Didactica magna. Informatorium školy mateřské napsalo 23,75 % dotázaných.

Zde si dokonale nepřčetli zadání otázky a nevyšli si spojení „**které nenapsal**“. Patrně když uviděli známá díla, ani si neuvědomili, jaký dotaz jim byl kladen. Také já jsem volila jako správnou odpověď známé dílo mistra Jana Husa, abych respondenty oklamala tím, že tuto publikaci znají.

Tabulka č. 9: Otázka č. 9: Čím se během života zabýval?

Činnost	Počet	%
Astrologií	0	0
Výchovou a vzděláváním	80	100
Výzkumem v lékařství	0	0

n = 80

Jak nám výsledky tabulky ukazují, správně odpověděli všichni respondenti. Velice mě potěšilo, že alespoň jeden dotaz byl zodpovězen na 100 %.

Tabulka č. 10 : Otázka č. 10: Ve které zemi zemřel?

Země	Počet	%
Česko	11	13,75
Polsko	3	3,75
Holandsko	66	82,5

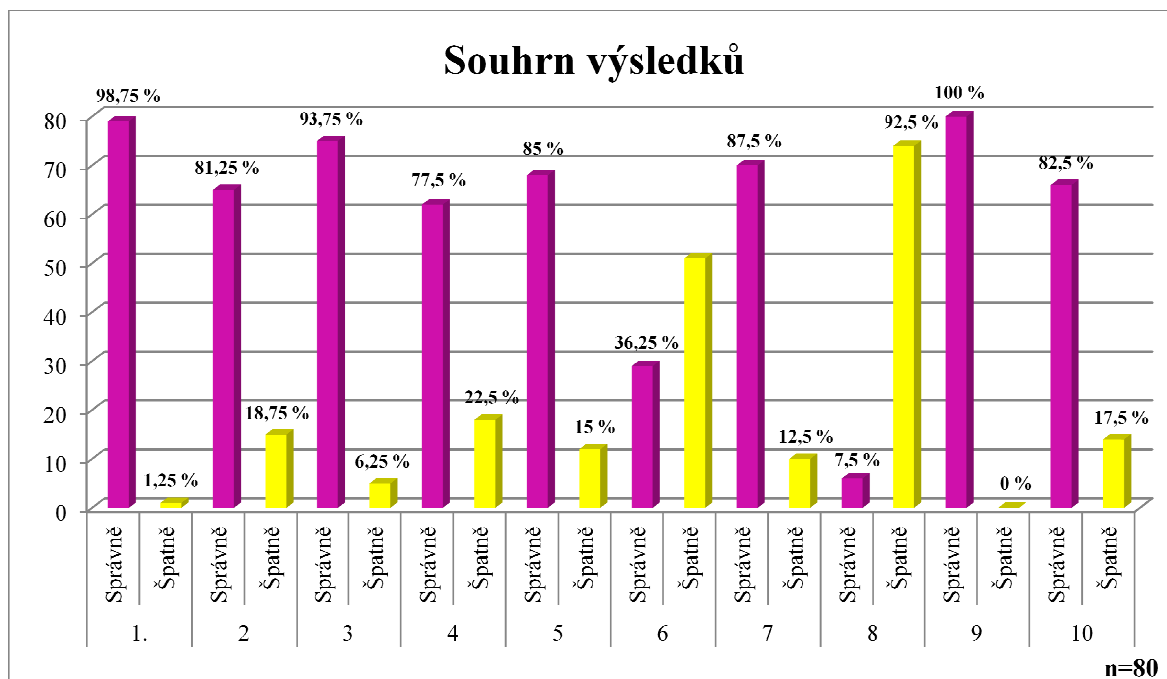
n = 80

Holandsko označilo správně 82,5 % dotázaných. Česko uvedlo 13,75 % žáků a Polsko napsalo pouze 3,75 % respondentů. Z hodnot v tabulce vyplývá, že na rozdíl od emigrace téměř všichni vědí, kde Jan Amos Komenský zemřel.

Tabulka č. 11: Celkové výsledky dotazníkového šetření

1. Kdo byl Jan Amos Komenský			
Správně	79	Špatně	1
2. Kdy se narodil Jan Amos Komenský?			
Správně	65	Špatně	15
3. Kde se narodil Jan Amos Komenský?			
Správně	75	Špatně	5
4. Jak je přezdíván Jan Amos Komenský?			
Správně	62	Špatně	18
5. Čím je významný Jan Amos Komenský?			
Správně	68	Špatně	12
6. Do které země emigroval Jan Amos Komenský po roce 1628?			
Správně	29	Špatně	51
7. Které dílo z těchto tří napsal?			
Správně	70	Špatně	10
8. Které dílo z těchto tří nenapsal?			
Správně	6	Špatně	74
9. Čím se během života Jan Amos Komenský zabýval?			
Správně	80	Špatně	0
10. Ve které zemi Jan Amos Komenský zemřel?			
Správně	66	Špatně	14

n=80

Graf č. 1: Souhrn výsledků

5.6 Dílčí závěr

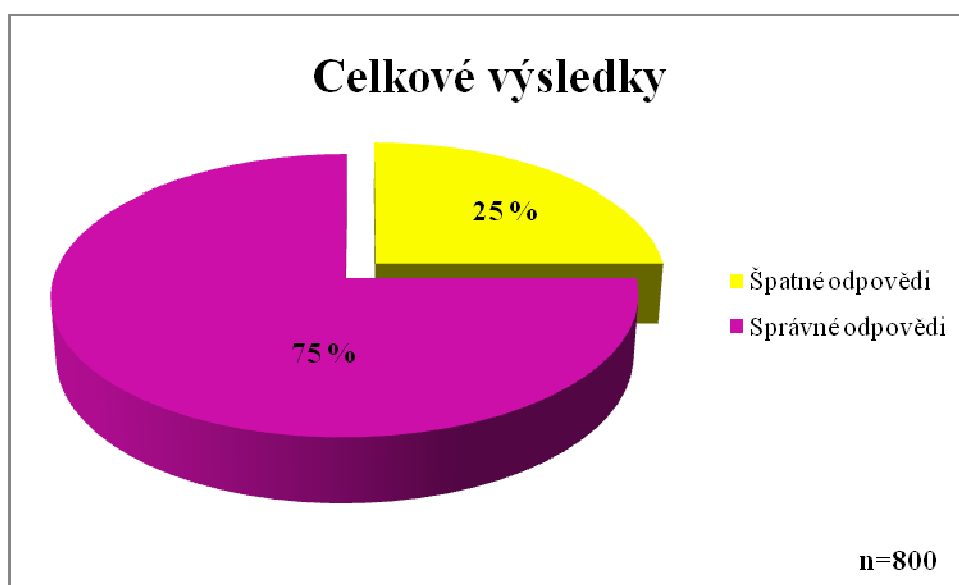
Z výzkumu dotazníkového šetření vyplývá, že celková úroveň znalostí o životě, dílech a odkazech Jana Amose Komenského u žáků 7. a 8. tříd základních škol je na vysoké úrovni. Svědčí o tom sesbíraná data od zkoumaného vzorku populace této věkové kategorie. Z výsledků bylo zjištěno, že 25 % dotazů bylo odpovězeno špatně. 75 % správných odpovědí vypovídá o dokonalých znalostech respondentů a také o kvalitní výuce pedagogů na dané škole. Validitu výzkumu hodnotím jako poměrně vysokou. Domnívám se, že daný dotazník změřil to, co jsem chtěla opravdu zkoumat a přesvědčil mě o tom, že odpovídá skutečnosti. Reliabilitu výzkumu hodnotím však spíše průměrnou. Pokud bych dělala stejný výzkum znovu, hodnocení by se týkalo i jiných subjektů. Zvolila bych respondenty nejméně ze dvou základních škol. Pravděpodobně by se mi dostalo jiných výsledků, ale předpokládám, že podobných. Každá škola má rozdílný postup výuky, tudíž i žáci mají různé znalosti. Způsob získávání výzkumu dotazníkem sice může zkreslovat výsledek nepochopením některé otázky či nezájmem se na výzkumu podílet, ale jeho výhodou je možnost získat odpovědi od více respondentů najednou. Velký podíl na pravdivosti šetření mají i dotázaní, kteří ochotně odpověděli na všechny dané otázky. Pouze menší část z nich, dva žáci, brali dotazník jako obtěžování. Domnívám se, že to souviselo spíše s recesí a uměním

dokázat ostatním svůj vzdor, ignoraci a osobitý postoj k dospělým. Nicméně musím poděkovat pedagogům přítomným u vyplňování dotazníku a všem žákům, kteří vynaložili své úsilí, čímž mi pomohli zdárně vyřešit cíl hlavního výzkumného problému.

Tabulka č. 12: Celkové výsledky výzkumu

Odpověď	Počet celkem	%
Správně	600	75
Špatně	200	25

n=800

Graf č. 2: Celkové výsledky

ZÁVĚR

Jana Amose Komenského můžeme z hlediska sociální pedagogiky bezesporu považovat za jednu z nejvýznamnějších osobností. V jeho nadčasových publikacích a všestranně zaměřených učebnicích jsou patrné prvky tohoto oboru. Sociální rozměr spočívá především v jeho přesvědčení a snaze napravit společnost a tím spojit svět v jeden celek. Propojení Komenského impozantních myšlenek se sociální pedagogikou spočívá v pansofické škole. Zde nacházíme stěžejní aspekty ovlivňující rozvoj oboru. Vyzývá nejen politiky, ale i celou populaci k tomu, aby si uvědomili své chování vůči ostatním. Hlavní idea spočívá ve vytvoření dokonalých mezilidských vztahů ovlivněných okolním prostředím. Základem společnosti je podle něj rodina. Proces formování osobnosti a charakteru jedince začíná právě v ní. V rámci socializace zde dítě získává první poznatky týkající se jeho vývoje. Učí se hrát role ve společnosti a chovat se tak, jak se od něj očekává. Postupně získává svoji identitu. Formou nápodoby si osvojuje základní hygienické, mravní a etické vlastnosti. V dnešní uspěchané době tráví rodiče s dětmi opravdu málo času. Láska a něha mateřského pohlázení je nahrazena počítačovou technikou a televizí. Tak jako články řetězu navazují jeden na druhý, tak i etapy vývoje lidského života jsou ovlivněny předešlými zkušenostmi. Pokud uděláme chybu ve výchově jedince v raném věku, nelze ji později napravit. Komenský proto vyzdvihl úlohu vzdělávání na vyšší úroveň a stanovil zásady výuky platící i v současnosti. V 17. století byl chápán převážně jen vzdělanými osobnostmi. Jeho genialita byla nedostatečně doceněna. V dnešní době patří mezi ikony historie, ke kterým se vzhlíží s úctou a pokorou. Tento všestranně nadaný pedagog zabývající se problematikou školství stanovil určité mantinely důležité pro rozvoj lidstva. Svými brilantními didaktickými díly týkajícími se problematiky školství oslovil celé generace. Snaha o systematizaci školství byla plně akceptována až po jeho smrti. Nicméně dodnes jsou používány základní principy organizace výchovy a vzdělávání stanovené v publikacích, které napsal. Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že rozsah znalostí žáků základních škol o životě a dílech Komenského jsou na vysoké úrovni. Je potěšující, že většina pedagogů může být svým odborným a vstřícným přístupem k výuce příkladem nastávajícím kantorům. Možná je to právě proto, že jsme považováni za národ Komenského. Česká země je právem hrdá na tuto geniální osobnost a považuje za velkou čest, že stála u jeho zrodu. Přestože Jan Amos zažil ve svém životě mnoho útrap, nenávisti a ponížení, stal se člověkem, který se svým odhodláním pomoci společnosti, snahou upevnit mír ve světě a nehynoucími pokrokovými myšlenkami vryl navždy do našich srdcí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

BINAR, Vladimír, 1982. *Poutníkův labyrint světa*. Praha: Albatros.

ČAPEK, Emil, 1957. *Jan Amos Komenský, stručný životopis*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

ČAPEK, Jan, Blahoslav, 2004. *Několik pohledů na Komenského*. Praha: Nakladatelství Karolinum, ISBN 80-246-0721-2.

ČAPKOVÁ, Dagmar, 1987. *Myslitelsko vychovatelský odkaz Jana Amose Komenského*. Praha: Academia.

ČAPKOVÁ, Dagmar, 1968. *Předškolní výchova v dílech J. A. Komenského, jeho předchůdců a pokračovatelů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

ČAPKOVÁ, Dagmar, 1992. *Učitel' učitel'ov*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladatelstvo. ISBN 80-08-01201-3.

ČAPKOVÁ, Dagmar, 2007. *Opera didactica omnia J. A. Komenského*. Olomouc: Sprint. ISBN 978-80-86935-03-4.

ČUMA, Andrej, 1992. *Ján Amos Komenský povedal*. Přerov: Metodické centrum. ISBN 80-85410-27-3.

HRONCOVÁ, Jolana, EMMEROVÁ Ingrid, KRAUS, Blahoslav, a kol., 2008. *K dejinám sociálnej pedagogiky v Európe*. Ústí nad Labem: ISBN 978-80-7414-072-3.

JIRÁSEK, Alois, 1977. *Staré pověsti české*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

JŮVA, Vladimír, VESELÁ, Zdenka, 1985. *Dějiny pedagogiky*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

JŮZL, Miloslav, 2010. *Základy pedagogiky*. Brno: Bonny Press. ISBN 978-80-87182-02-4.

KOMENSKÝ, Jan, Amos, 1930. *Didaktika velká*. Praha: Dědictví Komenského.

KOMENSKÝ, Jan, Amos, 1956. *Pansofický vychovatel*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

KOMENSKÝ, Jan, Amos, 1970. *Školní hry a výchova*. Praha: Ústřední dům lidské umělecké tvořivosti.

KOMENSKÝ, Jan, Amos, 1992. *Obecná pravda o nápravě věcí lidských*. Praha: Nakladatelství Svoboda.

KOMENSKÝ, Jan, Amos, 2007. *Informatorium školy mateřské*. Praha: Akademia. ISBN 978-80-200-1451-1.

KOŽÍK, František, 1984. *Anděl míru*. Praha: Albatros.

KRATOCHVÍL, Miloš, Václav, 1979. *Život Jana Amose*. Praha: Československý spisovatel.

KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál. ISBN-978-80-73.

KUMPERA, Jan, 2004. *Jak se učit: vybrané myšlenky o vzdělání a výchově*. Praha: Mladá fronta.

KUMPERA, Jan, HEJNIC, Josef, 1988. *Poslední pokus českého exilu kolem Komenského o zvrát v zemích České koruny*, Brno: Muzeum vlastivědná společnost v Brně a Muzeum Jana Amose Komenského.

KUMPERA, Jan, 1992. *J. A. Komenský, Poutník na rozhraní věků*, Ostrava: Nakladatelství Svoboda.

LAPÁČEK, Jiří, 1993. *Komenský a Přerov: Jan Amos Komenský o svém pobytu v Přerově*. Přerov: Obecní úřad.

NOVÁK, Jan, Václav, 1932. *Jan Amos Komenský, jeho život a spisy*. Praha: Dědictví Komenského.

PÁNKOVÁ, Markéta, 2009. *Odkaz J.A.Komenského. Tradice a výzvy české vzdělanosti v Evropě*. Praha: Pedagogické muzeum. ISBN 978-80-86935-09-6.

PATOČKA, Jan, 1958. *Vybrané spisy Jana Amose Komenského*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

PATOČKA, Jan, 1997: *Komeniologické studie I*. Praha: Nakladatelství OIKOYMENH. ISBN 80-86005-52-6.

PATOČKA, Jan, 2003. *Komeniologické studie III*. Praha: OIKOYMENH. ISBN 80-7298-079-3.

PEŠKOVÁ, Jaroslava, KOŽÍK, František, 1991. *Všichni na jednom jevišti světa*. Praha: Nakladatelství Svoboda. ISBN 80-205-0091-X.

POLIŠENSKÝ, Josef, 1963. *Jan Amos Komenský*. Praha: Nakladatelství Svobodné slovo.

POPELOVÁ, Jiřina, 1958. *Cesta k všenápravě*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

ŠŤASTNÝ, Radko, 1974. *Čeští spisovatelé deseti století*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

VOLHEJNOVÁ, Veronika, 2000. *Čeští spisovatelé*. Havlíčkův Brod: FRAGMENT. ISBN 80-7200-426-3.

Internetové zdroje:

iDnes.cz: *Potomek Komenského veze z ČR dětem dvousetkoruny* [online]. [cit. 2013-1-22]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/potomek-komenskeho-veze-z-cr-detem-dvousetkoruny-fvu/zahranicni.aspx?c=AO71119_094745_zahranicni_ib.

Ivo Turista: *Růžový palouček* [online]. [cit. 2014-2-18]. Dostupné z: http://www.ivo-turista.webzdarma.cz/ruzovy_paloucek.htm.

Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod: *Historie Uherského Brodu* [online]. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: <http://www.mjakub.cz/?idm=45>.

Muzeum Jana Amose Komenského Uherský Brod: *Život J. A. Komenského* [online]. [cit. 2013-6-13]. Dostupné z: <http://www.mjakub.cz/index.php?idm=37>.

Nivnice: *Bartkův mlýn* [online]. [cit. 2014-3-3]. Dostupné z: <http://www.nivnice.cz/turistické-cíle-a-zajímavosti/>.

Wikipedie – Otevřená encyklopedie: *Jan Amos Komenský* [online]. [cit. 2014-1-22]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Amos_Komenský.

Wikipedie – Otevřená encyklopedie: *Památník J. A. Komenského* [online]. [cit. 2013-11-30]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Památník_J._A._Komenského.

Wikipedie – Otevřená encyklopedie: *Růžový palouček* [online]. [cit. 2014-2-18]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Růžový_palouček.

Wikipedie – Otevřená encyklopedie: *Zlatý Ámos* [online]. [cit. 2014-1-3]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Zlatý_Ámos.

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Otázka č. 1: Kdo byl Jan Amos Komenský?

Tabulka č. 2: Otázka č. 2: Kdy se narodil Jan Amos Komenský?

Tabulka č. 3: Otázka č. 3: Kde se Jan Amos Komenský narodil?

Tabulka č. 4: Otázka č. 4: Jak je přezdíván Jan Amos Komenský?

Tabulka č. 5: Otázka č. 5: Čím je významný Jan Amos Komenský?

Tabulka č. 6: Otázka č. 6: Do které země emigroval po roce 1628?

Tabulka č. 7: Otázka č. 7: Které dílo z těchto tří napsal?

Tabulka č. 8: Otázka č. 8: Které dílo z těchto tří nenapsal?

Tabulka č. 9: Otázka č. 9: Čím se během života zabýval?

Tabulka č. 10: Otázka č. 10: Ve které zemi zemřel?

Tabulka č. 11: Celkové výsledky dotazníkového šetření

Tabulka č. 12: Celkové výsledky výzkumu

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: Souhrn výsledků

Graf č. 2: Celkové výsledky

SEZNAM PŘÍLOH

P I: JAN AMOS KOMENSKÝ

P II: BUSTA JANA AMOSE KOMENSKÉHO

P III: RODOKMEN

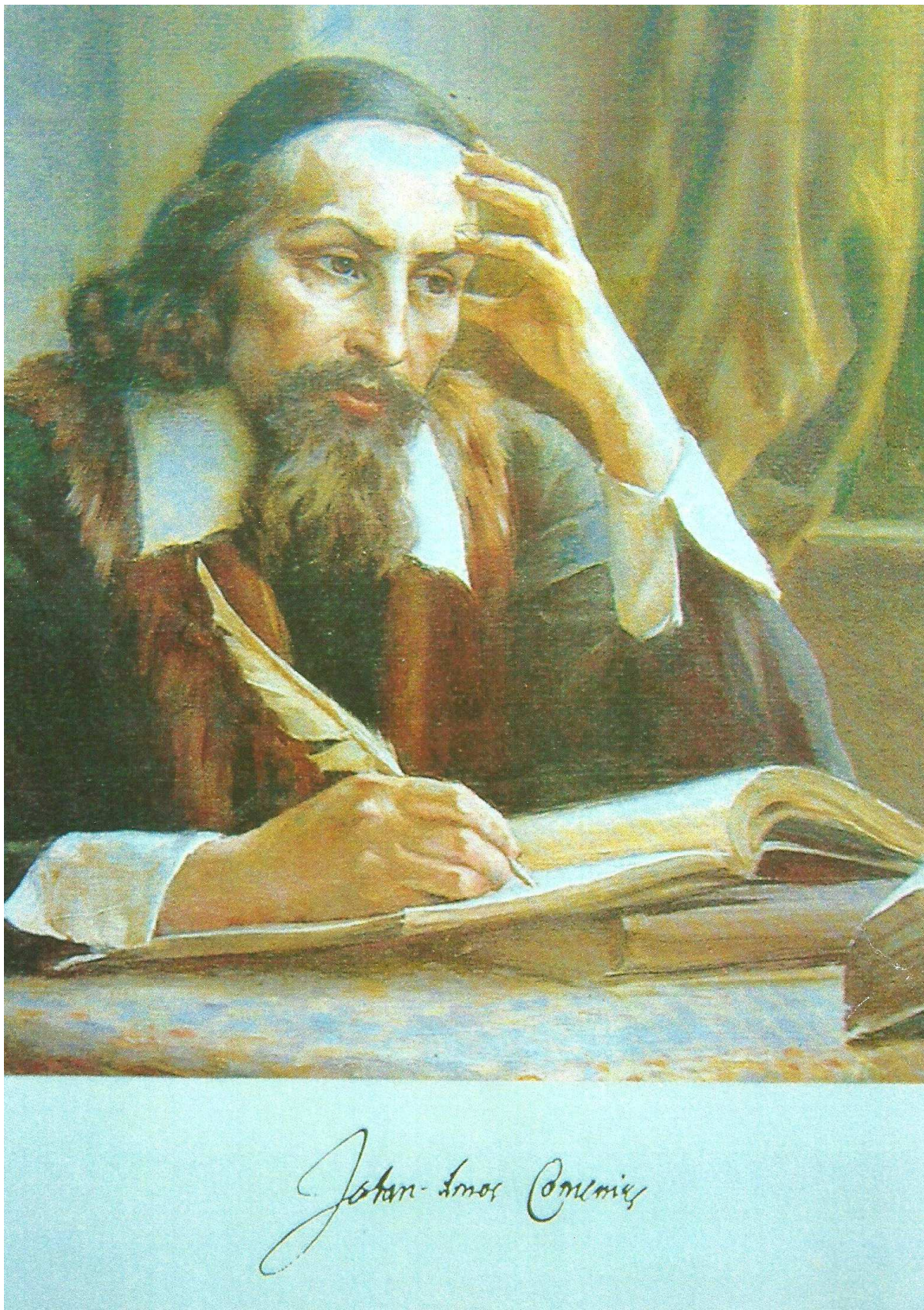
P IV: NĚKTEŘÍ POTOMCI JANA AMOSE KOMENSKÉHO

P V: JAN FERDINAND KALLIK

P VI: DVOUSETKORUNA

P VII: DOTAZNÍK

PŘÍLOHA P I: JAN AMOS KOMENSKÝ

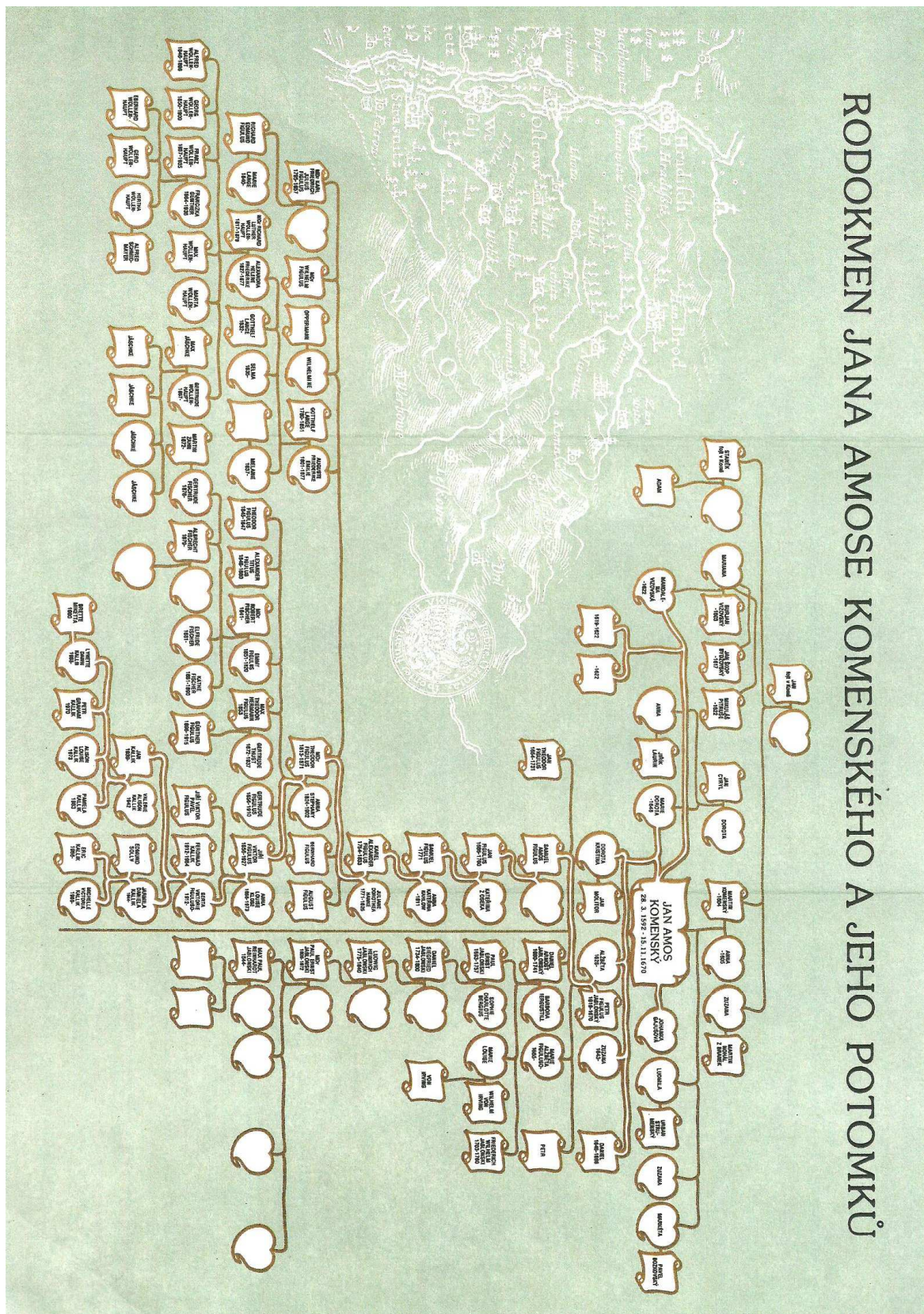
Zdroj: Osobní archiv doc. PhDr. Miloslava Jůzla, Ph.D.

PŘÍLOHA P II: BUSTA JANA AMOSE KOMENSKÉHO

Zdroj: Osobní archiv doc. PhDr. Miloslava Jůzla, Ph.D.

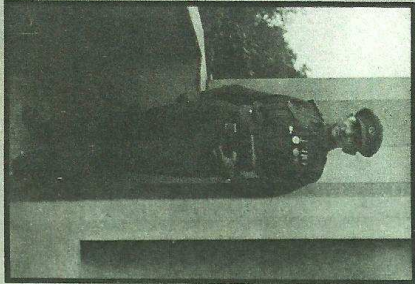
PŘÍLOHA P III: RODOMEN

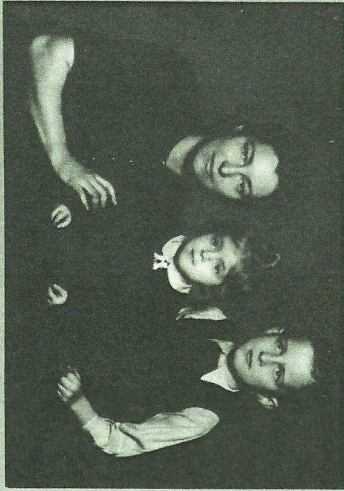
Zdroj: Pedagogické muzeum Jana Amose Komenského v Praze

PŘÍLOHA P IV: NĚKTEŘÍ POTOMCI J. A. KOMENSKÉHO

Současní známí potomci J. A. Komenského
Contemporary known descendants of J. A. Comenius

Jiří Viktor Figulus
● est. 1921-1927
● about 1921-1927
● 8 pou. 1921-1927
● úngelán. 1921-1927

● G.L. Figulusová-Kallicková se svým Janem a dcerou Jarmilou při návštěvě Prahy (1947)
● G.L. Figulusová-Kallicková with son Jan and daughter Jarmila during their visit in Prague (1947)
● G.L. Figulusová-Kallicková avec son fils Jan et sa fille Jarmila pendant leur visite en Prague (1947)
● G.L. Figulusová-Kallicková mit Sohn Jan und Tochter Jarmila bei Besuch in Prag (1947)

Les descendants contemporains connus de J. A. Comenius
Zeitgenössische bekannte Nachkommen J. A. Comenius

Ingeborg Jäschke - 1970

Gerta Viktorie Figulusová-Kallicková - 1947

příspěvkem k publikaci
J. V. Křípala, J. A. Komenského,
Praha 1947

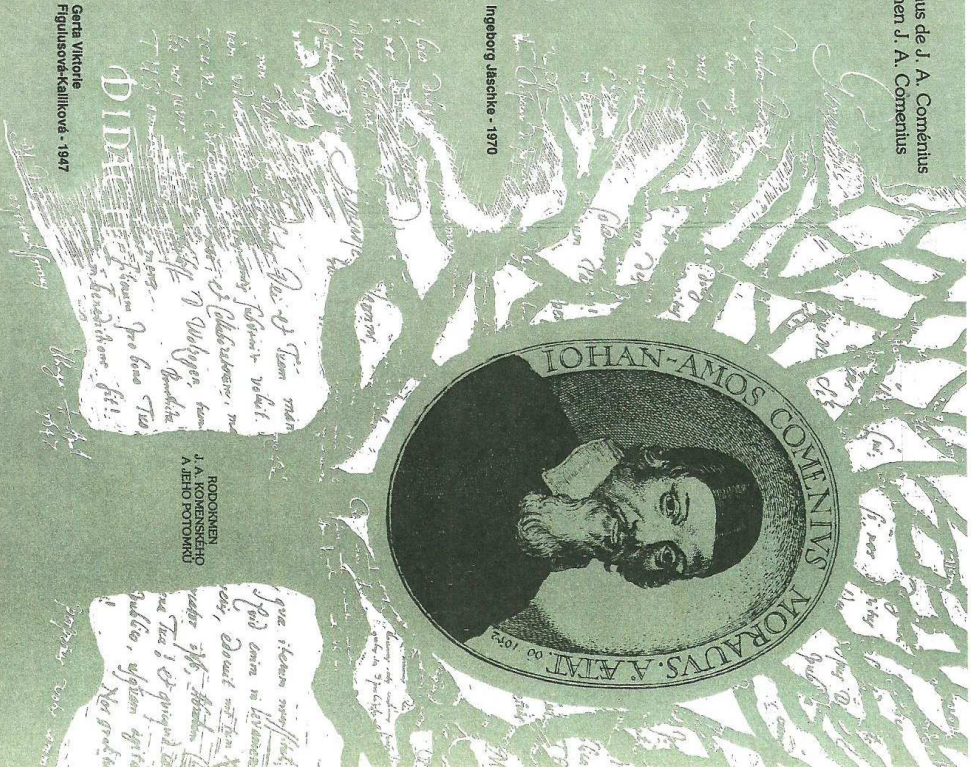

© 1991 by Pedagogické muzeum
J. A. Komenského - Praha
CHEMOPETROL

Sources: J.V. Křípala, J.A. Komenský, Praha 1947
Pedagogické muzeum J.A. Komenského, Prague
Choice of documents: PhDr. Jana Šturcová
Expert-revision: Prof.PhDr. Jaroslava Pešková, CSc

28. 3. 1592 - 15. 11. 1670

400
anniversary

Zdroj: Pedagogické muzeum Jana Amose Komenského v Praze

PŘÍLOHA P V: JAN FERDINAND KALLIK

Zdroj: MF DNES

(http://zpravy.idnes.cz/foto.aspx?r=zahranicni&foto1=JBA1f2ae9_JanFerdinandKallik_Mafa1.jpg)

PŘÍLOHA VI: DVOUSETKORUNA

Zdroj: Česká národní banka

(<http://www.cnb.cz/es/platidla/bankovky/animace.html>)

PŘÍLOHA VII: DOTAZNÍK

Dobrý den, jmenuji se Dagmar Englcová. Studuji na fakultě humanitních studií Tomáše Bati ve Zlíně, obor Sociální pedagogika. Chci Vás vyplněním tohoto dotazníku požádat o pomoc při zpracování praktických dat kvantitativního výzkumu. Cílem je zjistit rozsah znalostí o osobnosti Jana Amose Komenského, jeho děl a odkazu mezi žáky ZŠ. Dotazník je zcela anonymní. Zakroužkujte prosím správnou odpověď. Děkuji všem za ochotu a vynaložený čas. Englcová Dagmar

- 1/ Kdo byl J. A. Komenský?
A – významný český lékař
B – významný český psycholog
C – významný český pedagog
- 2/ Kdy se J.A. Komenský narodil?
A – 8. listopadu 1620
B – 6. července 1415
C – 28. března 1592
- 3/ Kde se J. A. Komenský narodil?
A – Nivnice
B – Přerov
C – není s jistotou známo
- 4/ Jak je přezdíván J. A. Komenský?
A – Otec vlasti
B – Učitel vlasti
C – Učitel národů
- 5/ Čím je významný J. A. Komenský?
A – reformou práce
B – reformou školství
C – reformou křesťanství
- 6/ Do které země emigroval J. A. Komenský po roce 1628?
A – Rusko
B – Rumunsko
C – Polsko
- 7/ Které dílo z těchto tří J.A. Komenský napsal?
A – Brána zlých jazyků otevřená
B – Labyrint světa a ráj dětí
C – Svět v obrazech
- 8/ Které dílo z těchto tří J.A. Komenský nenapsal?
A – Didactica magna
B – Výklad Viery, Desatera a Páteře
C – Informatorium školy mateřské
- 9/ Čím se během života J. A. Komenský zabýval?
A – astrologií
B – výchovou a vzděláváním
C – výzkumem v lékařství
- 10/ Ve které zemi J.A. Komenský zemřel?
A – Česku
B – Polsku
C – Holandsku